

SMJERNICE ZA ALTERNATIVNO ZBRINJAVANJE DJECE

Okvir Ujedinjenih nacija

SOS CHILDREN'S
VILLAGES
INTERNATIONAL

A loving home for every child

Crossing borders in service and
support of children and families

SADRŽAJ

4	PREDGOVOR
5	UVOD
	SMJERNICE ZA ALTERNATIVNO ZBRINJAVANJE DJECE
6	I. SVRHA
6	II. OPŠI PRINCIPI I PERSPEKTIVE
	Dijete i porodica
	Alternativno zbrinjavanje
	Mjere za podsticanje primjene
10	III. PREDMET SMJERNICA
11	IV. PREVENCIJA POTREBE ZA ALTERNATIVNIM ZBRINJAVANJEM
	Promovisanje roditeljskog staranja
	Prevenција razdvajanja porodice
	Promovisanje reintegracije porodice
15	V. OKVIR USLUGA ZBRINJAVANJA
15	VI. ODREĐIVANJE NAJADEKVATNIJEG OBLIKA ZBRINJAVANJA
17	VII. PRUŽANJE ALTERNATIVNOG ZBRINJAVANJA
	Politike
	- Neformalno zbrinjavanje
	- Opšti uslovi koji se primjenjuju na sve oblike aranžmana formalnog alternativnog zbrinjavanja
	Zakonska odgovornost za dijete
	- Agencije i ustanove odgovorne za formalno zbrinjavanje
	- Hraniteljstvo
	Institucionalno zbrinjavanje
	Inspekcija i monitoring
	Podrška za period nakon zbrinjavanja
26	VIII. PRUŽANJE ZBRINJAVANJA ZA DJECU IZVAN ZEMLJE UOBIČAJENOG BORA VKA
	Zbrinjavanje djeteta u inostranstvu
	Pružanje zbrinjavanja za dijete koje je već u inostranstvu
28	IX. ZBRINJAVANJE U KRIZNIM SITUACIJAMA
	Primjena Smjernica
	Sprečavanje razdvajanja
	Aranžmani zbrinjavanja
	Pronalazak i reintegracija porodice
30	KORISNI LINKOVI

SOS DJEČJA SELA

SOS Dječja sela (SOS Children's Villages) je nevladina i nereligijska organizacija fokusirana na djecu koja pruža direktne usluge u oblasti zbrinjavanja, odgoja, obrazovanja i zdravlja za djecu izloženu opasnosti gubitka roditeljskog staranja ili koja su ostala bez roditeljskog staranja. Ova organizacija isto tako gradi kapacitete staratelja djece, njihovih porodica i zajednica kako bi mogli pružiti adekvatne usluge zbrinjavanja.

Organizacija SOS Dječja sela zagovara zaštitu prava djece bez roditeljskog staranja i djece izložene opasnosti gubitka roditeljskog staranja. Osnovana je 1949. godina, a njezine aktivnosti, koje pokrivaju 132 zemlje, rukovode se duhom UN-ove Konvencije o pravima djeteta.

www.sos-childrensvillages.org

MEĐUNARODNI SOCIJALNI SERVIS (ISS)

Međunarodni socijalni servis (International Social Service - ISS) pomaže pojedincima, djeci i porodicama suočenim sa socijalnim problemima koji obuhvataju dvije ili više zemalja a proizilaze iz međunarodne migracije ili raseljavanja. Kao međunarodna neprofitna organizacija osnovana 1924. godine, ISS je aktivan u oko 140 zemalja i pruža usluge za više od 50.000 osoba širom svijeta.

ISS se naročito usavršio u oblasti usvajanja i, u širem kontekstu, prevencije napuštanja, smještanja, podrške porodicama porijekla, poštovanja djece smještene u hraniteljsku porodicu i u ustanove za zbrinjavanje.

www.iss-ssi.org

PREDGOVOR

Milioni djece širom svijeta žive bez roditeljskog staranja ili su izloženi opasnosti gubitka roditeljskog staranja i suočavaju se sa velikim izazovima u svakodnevnom životu koji često imaju dugoročne implikacije koje sežu duboko u zrelo doba.

Kroz svoj posao praćenja primjene Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djeteta (UNCRC), UN-ov Komitet za prava djeteta uvidio je da mnogi od ovih izazova sa kojima se djeca i porodice suočavaju nisu adekvatno shvaćeni, pa stoga nisu ni uzeti u obzir u politikama i praksi.

Ovo prepoznavanje praznina između prava djece i realnosti implementacije na terenu dalo je inspiraciju Komitetu da održi Dan opšte diskusije 2005. godine na temu Djeca bez roditeljskog staranja. Kao rezultat diskusije, Komitet je donio ključnu preporuku kojom je pozvao međunarodnu zajednicu koju čine Države potpisnice Konvencije, agencije Ujedinjenih nacija, NVO organizacije, stručnjaci, univerzitetski profesori i stručne organizacije da se okupe radi razvoja skupa međunarodnih standarda kojima bi se u konačnici pružile stručne smjernice Državama i drugim odgovornima za implementaciju UNCRC.

Komitet stoga s radošću pozdravlja važno i potrebno priznanje koje je Smjernicama za alternativno zbrinjavanje djece dala Generalna skupština Ujedinjenih nacija na 20. godišnjicu UNCRC dana 20.11.2009. godine. Smjernice su direktni rezultat poziva koji je Komitet uputio 2005. godine i pet godina rada koji je uključivao opsežne konsultacije i pregovore.

Željela bih se zahvaliti Vladi Brazila za predvođenje aktivnosti na okupljanju Grupe prijatelja i na neumornom radu na priznavanju i prihvatanju Smjernica za alternativno zbrinjavanje djece. Taj rad, naravno, ne bi bio moguć bez posvećenosti i podrške NVO organizacija i drugih relevantnih partnera, naročito ženevske Radne grupe NVO organizacija za djecu bez roditeljskog staranja.

Veliko mi je zadovoljstvo što mogu izraziti iskrenu nadu UN-ovog Komiteta za prava djeteta da će Smjernice za alternativno zbrinjavanje djece pružiti neprocjenjive upute za implementaciju UNCRC, te što mogu pozdraviti ovu publikaciju kao prvi korak u prevođenju ovih Smjernica iz riječi u djela.

Prof. Yanghee Lee
Predsjednica, UN-ov Komitet za prava djeteta

Seul, Koreja
20.11.2009. godine

UVOD

Obilježavajući 20. godišnjicu Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djeteta, dana 20.11.2009. godine Generalna Skupština Ujedinjenih nacija formalno je pozdravila izdavanje Smjernica za alternativno zbrinjavanje djece. Mi, SOS Children's Villages International i Međunarodni socijalni servis, s radošću i velikim entuzijazmom pozdravljamo ovaj novi međunarodni okvir. On ima potencijal za promociju prava djeteta i poboljšanje života miliona djece, njihovih porodica i zajednica u čitavom svijetu. U cilju promocije distribucije i podržavanja implementacije, ova publikacija predstavlja zvanični tekst Smjernica za alternativno zbrinjavanje djece (Generalna skupština A/HRC/11/L.13) i daje pitanja za razmišljanje o nekim ključnim oblastima opisanim u Smjernicama.

OPŠTE INFORMACIJE

Smjernice za alternativno zbrinjavanje djece nastale su iz prepoznavanja, koje je iznio Komitet Ujedinjenih nacija za prava djeteta tokom svog Dana opšte diskusije 2005. godine, značajnih praznina u implementaciji UN-ove Konvencije o pravima djeteta za milione djece širom svijeta koja su bez roditeljskog staranja ili su izložena opasnosti gubitka roditeljskog staranja. Kako bi se popunile te praznine, izvršen je poziv prema međunarodnoj zajednici da se okupi i razvije međunarodne smjernice za alternativno zbrinjavanje djece. Smjernica za alternativno zbrinjavanje djece rezultat su pet godina diskusije i pregovora između UN-ovog Komiteta za prava djeteta, vlada koje je predvodila Vlada Brazila, UNICEF-a, stručnjaka i univerzitetskih profesora, predstavnika nevladinih organizacija i, konačno ali ne i najmanje važno, mladih ljudi sa iskustvom zbrinjavanja.

KLJUČNI PRINCIPI

Smjernicama za alternativno zbrinjavanje djece opisuje se potreba za relevantnom politikom i praksom u pogledu dva osnovna principa: nužnosti i prikladnosti. U osnovi nužnosti nalazimo želju da se djeca podrže kako bi ostala sa svojom porodicom i kako bi u njoj bila zbrinuta. Uklanjanje bilo kojeg djeteta iz njegove odnosno njene porodice trebalo bi biti krajnja mjera, a prije donošenja takve odluke, potrebno je provesti rigoroznu participatormu procjenu. Što se tiče prikladnosti, Smjernicama za alternativno zbrinjavanje djece definisan je niz odgovarajućih mogućnosti alternativnog zbrinjavanja. Svako dijete kojem je potrebno alternativno zbrinjavanje ima posebne potrebe koje se odnose na, na primjer, kratkoročno ili dugoročno zbrinjavanje ili nerazdvajanje braće i sestara. Izabrana mogućnost zbrinjavanja mora biti prilagođena individualnim potrebama. Prikladnost smještaja treba redovno provjeravati radi ocjene postojanja daljnje potrebe za pružanje alternativnog zbrinjavanja, kao i izvodivosti potencijalnog ponovnog spajanja sa porodicom.

KAKO KORISTITI OVU PUBLIKACIJU

Svaki dio ovih Smjernica za alternativno zbrinjavanje djece sadrži pitanja vezana za nacionalnu politiku. Pitanja koja su postavljena nisu konačna niti predstavljaju dio zvaničnog teksta, nego imaju za cilj podstaći promišljanje o implementaciji ključnih principa Smjernica za alternativno zbrinjavanje djece na nivou države. Smjernice za alternativno zbrinjavanje djece će imati konkretan pozitivan učinak na živote djece, njihovih porodica i zajednice samo ako ono što je napisano bude i provedeno. Mi ovime prihvatamo obavezu da riječi prevedemo u djela.

*Richard Pichler, Generalni sekretar,
SOS Children's Villages International*

*Jean Ayoub, Generalni sekretar,
Međunarodni socijalni servis*

SMJERNICE ZA ALTERNATIVNO ZBRINJAVANJE DJECE

I. SVRHA

1. Namjera ovih Smjernica jeste da osnaže implementaciju Konvencije o pravima djeteta, kao i relevantnih odredbi drugih međunarodnih instrumenata u vezi sa zaštitom i dobrobiti djece kojima je uskraćeno roditeljsko staranje ili su izloženi opasnosti da izgube roditeljsko staranje.
2. U kontekstu ovih međunarodnih instrumenata i uzimajući u obzir sve veći broj saznanja i iskustva u ovoj sferi, Smjernicama su utvrđene poželjne orijentacije za politike i praksu. Smjernice su osmišljene tako da se mogu distribuirati u svim sektorima kojih se direktno ili indirektno tiču pitanja vezana za alternativno zbrinjavanje, a naročito nastoje:
 - (a) Podržati nastojanja da se djeca zadrže pod staranjem svoje porodice ili da se vrate svojoj porodici, odnosno, ako se to ne može učiniti, da se pronade drugo prikladno i trajno rješenje, uključujući usvajanje i instrument kafala u islamskom pravu,
 - (b) Osigurati da se, za vrijeme dok se takva trajna rješenja traže ili u slučajevima gdje nisu moguća ili nisu u najboljem interesu djeteta, identifikuju i pruže najprikladniji oblici alternativnog zbrinjavanja, pod uslovima koji promovišu pun i harmoničan razvoj djeteta,
 - (c) Pomoći i podstaći vlade na bolju implementaciju svojih odgovornosti i obaveza u ovom pogledu, imajući na umu ekonomske, socijalne i kulturne uslove koji preovladavaju u svakoj Državi, i
 - (d) Usmjeravati politike, odluke i aktivnosti svih koji rade u oblasti socijalne zaštite i dječje zaštite kako u javnom tako i u privatnom sektoru, uključujući civilno društvo.

II. OPŠI PRINCIPI I PERSPEKTIVE

A. DIJETE I PORODICA

3. S obzirom da je porodica temeljna grupa društva i prirodno okruženje za razvoj, dobrobit i zaštitu djece, napore treba prvenstveno usmjeriti na omogućavanje djeci da ostanu ili se vrate pod staranje svojih roditelja, ili, kada je to prikladno, drugih članova porodice. Država treba osigurati da porodice ostvaruju pristup oblicima podrške namijenjenim za njihovu starateljsku ulogu.
4. Svako dijete i mlada osoba treba živjeti u poticajnom, zaštitničkom i brižnom okruženju koje promovise njegov odnosno njen puni potencijal. Djeca sa neadekvatnim roditeljskim staranjem ili bez roditeljskog staranja su posebno izložena opasnosti da im bude uskraćeno takvo odgajateljsko okruženje.
5. U slučajevima gdje djetetova vlastita porodica nije u stanju, čak ni uz odgovarajuću podršku, pružiti djetetu adekvatno staranje, ili dijete zanemaruje i odriče ga se, Država je odgovorna da štiti prava djeteta i osigura odgovarajuće alternativno zbrinjavanje, sa ili preko nadležnih lokalnih organa i ovlaštenih organizacija civilnog društva. Uloga Države je da kroz nadležne organe osigura nadzor nad sigurnošću, dobrobiti i razvojem svakog djeteta smještenog u neki oblik alternativnog zbrinjavanja, kao i redovne provjere radi utvrđivanja prikladnosti pruženog aranžmana zbrinjavanja.
6. Sve odluke, inicijative i pristup koji spadaju o predmet ovih Smjernica donose se odnosno utvrđuju na osnovu pojedinačnih slučajeva,

u cilju osiguranja naročito dječje sigurnosti i zaštite, a moraju se temeljiti na najboljima interesima i pravima djeteta na koje se odnose, u skladu sa principom nediskriminacije i uzimajući u obzir polnu perspektivu. Te odluke, inicijative i pristup trebale bi u potpunosti poštovati djetetovo pravo da bude konsultovano i da se njegovo odnosno njeno mišljenje uzme u obzir u skladu sa razvojem njegovih odnosno njenih kapaciteta, kao i na osnovu djetetovog uvida u sve neophodne informacije. Treba učiniti sve da bi se omogućile takve konsultacije i pružanje informacija, i to na jeziku koji dijete odabere.

7. Kod primjene ovih Smjernica, određivanje najboljih interesa djeteta osmisliće se na način da se identifikuju tokovi aktivnosti za djecu lišenu roditeljskog staranja, ili izloženu opasnosti lišavanja roditeljskog staranja, koje su najprikladnije za zadovoljavanje njihovih potreba i prava, uzimajući u obzir puni i lični razvoj njihovih prava u njihovoj porodici, društvenoj i kulturnoj sredini i njihov status kao nosilaca prava, kako u vrijeme određivanja interesa tako i u dugoročnoj perspektivi. Procesom određivanja najboljih interesa u obzir treba uzeti, između ostalog, pravo djeteta da se njegov glas čuje i da se njegovo mišljenje uzme u obzir u skladu sa njegovim odnosno njenim uzrastom i zrelošću.
8. Države trebaju razviti i implementirati sveobuhvatne politike dječje zaštite u okviru svoje ukupne socijalne politike i politike humanog razvoja, uz obraćanje pažnje na unapređenje postojećeg alternativnog zbrinjavanja, koje će odražavati principe u ovim Smjernicama.
9. Kao dio nastojanja na prevenciji odvajanja djece od njihovih roditelja, Države trebaju nastojati da osiguraju odgovarajuće i kulturno osjetljive mjere:
 - (a) Da podrže porodična, starateljska okruženja čiji kapaciteti su ograničeni faktorima kao što su onesposobljenje, korištenje narkotika i alkoholizam, diskriminacija porodica domorodačkog ili manjinskog porijekla, i onih koji žive u regijama u kojima su prisutni oružani sukobili ili su pod stranom okupacijom,
 - (b) Da pruže odgovarajuću brigu i zaštitu ugroženoj djeci, kao što su djeca žrtve zlostavljanja i eksploatacije, napuštena djeca, djeca koja žive na ulici, vanbračna djeca,

djeca bez staratelja i razdvojena djeca, raseljena djeca i djeca izbjeglice, djeca sezonskih/imigrantskih radnika, djeca osoba koje traže azil, djeca koja žive sa HIV/AIDS-om ili su pogođena HIV/AIDS-om ili drugom bolešću.

10. Posebne napore treba posvetiti suzbijanju diskriminacije na osnovu bilo kojeg statusa djeteta ili roditelja, što uključuje siromaštvo, etničku pripadnost, vjeru, pol, psihičko ili fizičko onesposobljenje, HIV/AIDS status ili drugu ozbiljnu bolest, bilo fizičku ili psihičnu, vanbračno rođenje, socio-ekonomsku stigmatizaciju, te sve druge statuse i okolnosti koje mogu dovesti do odricanja od djeteta, napuštanja djeteta i/ili odvođenja djeteta.

B. ALTERNATIVNO ZBRINJAVANJE

11. Sve odluke koje se tiču alternativnog zbrinjavanja trebaju u potpunosti uzeti u obzir načelnu poželjnost da se dijete drži što je bliže moguće njegovom odnosno njenom uobičajenom mjestu prebivališta, kako bi se olakšao kontakt i potencijalna reintegracija sa porodicom i kako bi se na minimum svelo remećenje njegovog odnosno njenog obrazovnog, kulturnog i društvenog života.
12. Odluke o djeci zbrinutoj u alternativni smještaj, uključujući djecu koja su neformalno zbrinuta, trebaju poštovati važnost potrebe da se djeci osigura stabilan dom i da se zadovolji njihova osnovna potreba za sigurnom i neprestanom vezom sa starateljima, pri čemu je trajnost općenito ključni cilj.
13. Sa djecom se uvijek mora postupati sa dignitetom i poštovanjem i djeca moraju uživati djelotvornu zaštitu od zlostavljanja, zanemarivanja i svih oblika eksploatacije, bez obzira da li takvo ponašanje dolazi od njihovih staratelja, vršnjaka ili trećih strana, i u bilo kojem starateljskom okruženju u kome se nađu.
14. Uklanjanje djeteta iz staranja u vlastitoj porodici treba posmatrati kao krajnju mjeru i treba biti, kada god je to moguće, privremeno i trajati najkraće moguće vrijeme. Odluke o uklanjanju djeteta treba redovno preispitivati, a djetetov povratak pod roditeljsko staranje, nakon što se otklone ili prestanu prvobitni razlozi za uklanjanje djeteta, treba biti u najboljem interesu djeteta, u skladu sa procjenom predviđenom u stavu 48 u nastavku.

15. Finansijsko i materijalno siromaštvo, ili uslovi koji se mogu direktno ili indirektno pripisati takvom siromaštvu, nikada ne bi trebali biti jedino opravdanje za uklanjanje djeteta iz roditeljskog staranja, za prijem djeteta u neki oblik alternativnog zbrinjavanja ili za sprečavanje djetetove reintegracije, nego ga treba posmatrati kao signal potrebe da se porodici pruži odgovarajuća podrška.
16. Pažnja se mora posvetiti promovisanju i zaštiti svih drugih prava koja se naročito odnose na situaciju djece bez roditeljskog staranja, uključujući bez ograničenja pristup uslugama obrazovanja, zdravstva i drugim osnovnim uslugama, pravo na identitet, slobodu vjeroispovijesti ili uvjerenja, jezik i zaštitu imovine, te pravo naslijeđa.
17. Braća i sestre sa postojećim vezama u načelu ne bi trebali biti razdvajani zbrinjavanjem u alternativni smještaj osim ako ne postoji jasna opasnost zlostavljanja ili neko drugo opravdanje u najboljem interesu djeteta. U svakom slučaju, treba učiniti sve da se braći odnosno sestrama omogući da jedni s drugima održavaju kontakt, osim ako je to suprotno njihovim željama ili interesima.

PRINCIP NUŽNOSTI

Ovaj princip prezentira jasnu preventivnu ulogu nacionalne politike i potrebu za resursima za osiguravanje usluga socijalnog rada koje pružaju podršku i koje nastoje spriječiti odvajanje djece od njihovih porodica.

DA LI NACIONALNA POLITIKA..

..jasno utvrđuje da uklanjanje djeteta iz porodice treba biti mjera u slučaju nužne potrebe i kraj-nja mjera?

..osigurava da siromaštvo samo nikada nije primarno opravdanje za uklanjanje djeteta iz roditeljskog staranja i zbrinjavanje u alternativnom smještaju?

..osigurava korištenje sveobuhvatnih kriterija radi ocjene kapaciteta porodice da se stara o djetetu kada se identifikuje neka opasnost po dijete u toj porodici?

..promoviše i podržava razvoj i implementaciju niza odgovarajućih usluga podrške porodici kao preventivnih mjera kojima se osigurava staranje za djecu unutar njihovih porodica?

..garantuje da roditelji i djeca u potpunosti učestvuju u procesu odlučivanja i da budu informisani o svojim pravima, naročito o svom pravu na žalbu u odnosu na odluku o uklanjanju djeteta?

..predviđa edukaciju roditelja i druge relevantne vidove podrške namijenjene naročito roditeljima, na primjer adolescentnim roditeljima, radi prevencije napuštanja djeteta?

..garantuje, u svim slučajevima, da će svako alternativno zbrinjavanje djeteta biti periodično preispitivano radi procjene daljnje potrebe za zbrinjavanjem izvan porodice, i mogućnosti ponovnog spajanja sa porodicom?

18. Imajući u vidu da se u najvećem broju zemalja o većini djece bez roditeljskog staranja staraju neformalno rođaci i drugi, Države trebaju nastojati da osmisle odgovarajuća sredstva, koja će biti u skladu sa ovim Smjernicama, kojima će osigurati dobrobit i zaštitu te djece dok su obuhvaćena takvim aranžmanima neformalnog zbrinjavanja, uz poštovanje kulturnih, ekonomskih, polnih i vjerskih razlika i praksi koje nisu u sukobu sa pravima i najboljim interesom djeteta.
19. Nijedno dijete ne bi trebalo ni u jednom trenutku ostati bez podrške i zaštite nekog zakonskog staratelja ili druge prihvatljive odgovorne odrasle osobe ili nadležnog javnog organa.
20. Pružanje alternativnog zbrinjavanja nikada ne bi trebalo vršiti ukoliko je njegova osnovna svrha promicanje političkih, religijskih ili ekonomskih ciljeva pružatelja takvog zbrinjavanja.
21. Korištenje zbrinjavanja u ustanovi treba ograničiti na slučajeve kada je takvo okruženje naročito prikladno, nužno i konstruktivno za predmetno dijete i kada je to u njegovom odnosno njenom najboljem interesu.
22. U skladu sa prevladavajućim mišljenjem stručnjaka, alternativno zbrinjavanje manje djece, naročito one mlađe od 3 godine, treba biti osigurano u porodičnoj sredini. Izuzeci od ovog principa mogu biti opravdani kako bi se spriječilo razdvajanje braće i sestara i u slučajevima gdje je dijete potrebno hitno smjestiti odnosno ako je smještaj unaprijed određenog i kratkog trajanja, uz planiranu reintegraciju porodice ili druga dugoročna rješenja zbrinjavanja kao konačan ishod.

23. Prepoznajući da zbrinjavanje djece u ustanovi i u porodici nadopunjuju jedno drugo u zadovoljavanju potreba djece, tamo gdje postoje velike ustanove za institucionalno zbrinjavanje djece potrebno je razviti alternative u kontekstu strategije deinstitutionalizacije, sa preciznim opštim i konkretnim ciljevima, što će omogućiti progresivno ukidanje takvih ustanova. U tu svrhu, Države trebaju uspostaviti standarde zbrinjavanja da bi se osigurao kvalitet i podsticajni uslovi za razvoj djeteta, kao što je individualizirani odgoj i odgoj u malim grupama, i trebaju izvršiti evaluaciju postojećih ustanova u smislu ovih standarda. Prilikom donošenja odluke o osnivanju, ili davanju dozvole za osnivanje novih ustanova za institucionalno zbrinjavanje djece, bilo da se radi o javnim ili privatnim ustanovama, treba u obzir uzeti ovaj cilj i strategiju deinstitutionalizacije.

Mjere za podsticanje primjene

24. Države trebaju, u najvećoj mjeri koju im dopuštaju raspoloživa sredstva, i u okviru razvojne saradnje tamo gdje postoji, alocirati ljudske i financijske resurse radi osiguranja optimalne i progresivne implementacije ovih Smjernica na čitavoj njihovoj teritoriji i na pravovremen način. Države trebaju olakšati aktivnu saradnju među svim relevantnim organima vlasti, kao i ugradnju pitanja dobrobiti djeteta i porodice u osnove rada svih ministarstava koja su direktno ili indirektno povezana sa ovom oblašću.
25. Države su odgovorne za utvrđivanje eventualne potrebe i zahtijevanje međunarodne saradnje u implementaciji ovih Smjernica. Te zahtjeve treba pažljivo razmotriti i na njih pozitivno odgovoriti kad god je to moguće i prikladno. Povećana implementacija ovih Smjernica treba biti zastupljena u programima razvojne saradnje. Prilikom pružanja pomoći nekoj Državi, strane organizacije i institucije trebaju se suzdržati od svake inicijative koja nije u skladu sa ovim Smjernicama.
26. Ništa u ovim Smjernicama ne može se tumačiti na način da podstiče ili prihvata niže standarde od onih koji eventualno postoje u datoj Državi, uključujući njeno zakonodavstvo. Slično tome, nadležni organi, stručne organizacije i drugi se ovime podstiču da razvijaju nacionalne ili specifično-stručne smjernice koje će se oslanjati na slovo i duh ovih Smjernica.

PRINCIP PRIKLADNOSTI

U slučajevima gdje se alternativno zbrinjavanje smatra nužnim i u najboljem je interesu djeteta, Smjernice isto tako nastoje osigurati da odabir starateljskog okruženja i period koji će se provesti u tom okruženju budu prikladni za svaki pojedinačni slučaj i da promovišu stabilnost i trajnost.

DA LI NACIONALNA POLITIKA..

..osigurava raspoloživost odgovarajućeg asortimana mogućnosti alternativnog zbrinjavanja koje su prikladne za pojedinačne potrebe djece kojoj je potrebna briga i zaštita?

..sadrži jasan Nacionalni plan za deinstitutionalizaciju sistema zbrinjavanja i razvoj zbrinjavanja u porodici i drugih odgovarajućih mogućnosti alternativnog zbrinjavanja?

..obavezuje sve pružatelje usluga zbrinjavanja da vrše odgovarajuće provjere kako bi se osigurala prihvatljivost potencijalnih staratelja?

..obuhvata potrebu za razmatranje pitanja poželjnog zajedničkog alternativnog zbrinjavanja braće i sestara kao ključnog uslova kod vršenja procjene prikladnosti?

..obavezuje sve pružatelje usluga zbrinjavanja i staratelje da osiguraju puno učešće porodice i djeteta u planiranju, razmatranju i drugim procesima odlučivanja u vezi sa alternativnim zbrinjavanjem?

..pruža okvir zasnovan na pravima koji zauzima holistički pristup prema osiguranju prava djeteta uzimajući u obzir ne samo brigu i zaštitu, nego na primjer i obrazovanje, zdravlje, identitet, vjeru ili privatnost?

III. PREDMET SMJERNICA

27. Ove Smjernice odnose se na odgovarajuće korištenje i uslove alternativnog formalnog zbrinjavanja za sve osobe mlađe od 18 godina starosti, osim ako dijete ne postaje punoljetno ranije u skladu sa zakonom koji se primjenjuje na dijete. Samo ondje gdje je to naznačeno ove Smjernice se odnose i na neformalno zbrinjavanje, uzimajući u obzir važnu ulogu koju imaju šira porodica i zajednica, kao i obaveze Država za svu djecu koja nemaju roditeljsko staranje ili nemaju zakonske ili običajne staratelje, kao što je utvrđeno Konvencijom o pravima djeteta.
28. Principi sadržani u ovim Smjernicama isto tako se odnose, tamo gdje je to primjenjivo, na mlade osobe koje su već zbrinute u alternativnom smještaju i kojima je potrebna stalna briga i podrška za prelazni period nakon što postanu punoljetni u skladu sa važećim zakonom.
29. U smislu ovih Smjernica, te u skladu sa izuzecima koji su navedeni u stavu 29 u nastavku, važe sljedeće definicije:
- (a) Djeca bez roditeljskog staranja: sva djeca koji nisu zbrinuta preko noći kod barem jednog svog roditelja, bez obzira na razlog i pod bilo kojim okolnostima. Djeca bez porodičnog staranja koja su izvan zemlje uobičajenog boravka ili su žrtve kriznih situacija mogu se označiti kao:
 - i) “Bez pratnje” ako se za njih ne stara drugi član rodbine ili odrasla osoba koja je zakonom ili običajem odgovorna da to čini, ili
 - ii) “Razdvojena” ako su razdvojena od nekog prethodnog zakonskog ili običajnog primarnog staratelja, ali koja i pored toga mogu biti u pratnji drugog člana rodbine.
 - (b) Alternativno zbrinjavanje može poprimiti oblik:
 - i) Neformalnog zbrinjavanja: svaki privatni aranžman osiguran u nekom porodičnom okruženju, u okviru kojeg se za dijete staraju na tekućoj ili neograničenoj osnovi rodbina ili prijatelji (neformalno srodničko staranje) ili drugi u svom individualnom svojstvu, na inicijativu djeteta, njegovih odnosno njenih roditelja ili druge osobe, bez da je ovakav aranžman naložilo neko upravno ili pravosudno tijelo ili drugo akreditovano tijelo,
 - ii) Formalnog zbrinjavanja: sve vrste staranja koje se pruža u nekom porodičnom okruženju koje je naloženo od strane nadležnog upravnog ili pravosudnog tijela, kao i sve vrste staranja koje se pruža u institucionalnom okruženju, uključujući privatne ustanove, bez obzira da li je takvo zbrinjavanje rezultat upravnih ili pravosudnih mjera.
 - (c) S obzirom na okruženje u kojem se pruža, alternativno zbrinjavanje može biti:
 - i) Srodničko staranje: porodično zbrinjavanje u okviru djetetove šire porodice ili kod bliskih prijatelja porodice koje dijete poznaje, bez obzira da li je po prirodi formalno ili neformalno,
 - ii) Hraniteljstvo: situacije u kojima su djeca smještena od strane nadležnog organa u svrhu alternativnog zbrinjavanja u domaće okruženje neke porodice osim vlastite porodice djeteta, a koja je odabrana, kvalifikovana, odobrena i nadzirana u smislu pružanja takvog zbrinjavanja,
 - iii) Drugi oblici porodičnog zbrinjavanja ili zbrinjavanja sličnog porodičnom,
 - iv) Institucionalno zbrinjavanje: zbrinjavanje u bilo kakvoj ne-porodičnoj grupnoj sredini, kao što su sigurna mjesta za hitno zbrinjavanje, tranzitni centri u kriznim situacijama, te svi drugi vidovi kratkoročnog ili dugoročnog institucionalnog zbrinjavanja uključujući grupne domove,
 - v) Nadzirani nezavisni životni aranžmani za djecu.
 - (d) U smislu onih koji su odgovorni za alternativno zbrinjavanje:
 - i) Agencije su javna ili privatna tijela ili službe koje organizuju alternativno zbrinjavanje za djecu,
 - ii) Ustanove su pojedinačne javne ili privatne ustanove koje pružaju institucionalno zbrinjavanje za djecu.
30. S druge strane, predmet alternativnog zbrinjavanja predviđenog ovim Smjernicama ne obuhvata sljedeće:
- (a) Osobe mlađe od 18 godina koje su lišene slobode odlukom pravosudnog ili upravnog organa na osnovu sumnje, optužbe ili osude za povredu zakona, i čija situacija je obuhvaćena Standardnim minimalnim pravilima Ujedinjenih nacija za administri-

ranje maloljetničkog pravosuđa i Pravilima Ujedinjenih nacija za zaštitu maloljetnika lišenih slobode,

- (b) Staranje usvajatelja od trenutka kada predmetno dijete bude pravosnažno stavljeno njima na staranje na osnovu finalnog naloga za usvajanje, od kojeg momenta se u smislu ovih Smjernica za to dijete smatra da ima roditeljsko staranje. Međutim, ove Smjernice se primjenjuju na smještanje djeteta kod budućnih usvajatelja prije konačnog smještaja ili radi probnog smještaja, u mjeri u kojoj su takva smještanja kompatibilna sa uvjetima propisanim za takvo smještanje u drugim relevantnim međunarodnim instrumentima,
- (c) Neformalne aranžmane u kojima dijete dobrovoljno ostaje kod rodbine ili prijatelja u rekreativne svrhe i iz razloga koji nisu povezani sa opštom nesposobnošću ili nespremnošću roditelja da pruže adekvatno staranje.

31. Nadležni organi i drugi kojih se ova problematika tiče isto tako se ovime podstiču da ove Smjernice iskoriste, u skladu sa okolnostima, u internatskom smještaju, bolnicama, centrima za djecu sa psihičkim i fizičkim onesposobljenjima ili drugim posebnim potrebama, kampovima, radnom mjestu ili drugim mjestima koja mogu imati odgovornost staranja nad djecom.

IV. PREVENCIJA POTREBE ZA ALTERNATIVNIM ZBRINJAVANJEM

A. PROMOVISANJE RODITELJSKOG STARANJA

32. Države trebaju usvajati i provoditi politike koje osiguravaju podršku porodicama u ispunjavanju njihovih odgovornosti prema djetetu i promovišu pravo djeteta da održava odnose sa oba roditelja. Ovim politikama treba rješavati temeljne uzroke napuštanja djeteta, odricanja od djeteta i razdvajanja djeteta od njegove odnosno njene porodice na način da se osigurava, između ostalog, pravo na upis u matične knjige po rođenju, pristup adekvatnom prostoru za stanovanje i osnovnoj

zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju i socijalnoj pomoći, kao i da se promovišu mjere za suzbijanje siromaštva, diskriminacije, marginalizacije, stigmatizacije, nasilja, maltretiranja djece i seksualnog zlostavljanja, te korištenja opojnih sredstava.

33. Države trebaju razviti i implementirati konzistentne i međusobno podupiruće politike orijentisane na porodicu, osmišljene da promovišu i snaže sposobnost roditelja da se staraju o svojoj djeci.

PROMOVISANJE RODITELJSKOG STARANJA

Naglašavajući preventivnu ulogu socijalnog rada, ove Smjernice prezentiraju potrebu pružanja podrške i osnaživanja ugroženih porodica da bi imale neophodne kapacitete da se same staraju o djeci.

DA LI NACIONALNA POLITIKA..

..osigurava sistematsko prikupljanje relevantnih podataka o uzročnim faktorima ugroženosti porodica i da li osigurava da relevantni podaci služe za pružanje usluga kojima se porodice održavaju?

..predviđa odgovarajuće intervencije za podršku i jačanje porodica kako bi se preveniralo razdvajanje i da li osigurava da se za ove intervencije osiguraju potrebni resursi, da budu pravilno ciljane i provedene?

..garantuje da su politike orijentisane na porodicu usvojene i primjenjuju se, radi snaženja porodičnog okruženja bez diskriminacije zasnovane, na primjer, na bračnom stanju, rođenju, siromaštvu ili etničkoj pripadnosti?

..prepoznaje i promoviše zajedničke odgovornosti majki i očeva i da li osigurava da oni budu podjednako osnaženi kako bi imali relevantne stavove, vještine, kapacitete i alate da djetetu pruže brižno okruženje?

..osigurava koordinisano pružanje usluga i asortiman relevantnih usluga kako bi se osigurao prilagođen i odgovarajući odgovor za porodice koje se suočavaju sa poteškoćama?

34. Države trebaju implementirati djelotvorne mjere za prevenciju napuštanja djeteta, odricanja od djeteta i razdvajanja djeteta od njegove odnosno njene porodice. Socijalnim politikama i programima treba, između ostalog, osnažiti poro-

dice kako bi imale stavove, vještine, kapacitete i alate koji će im omogućiti da adekvatno osigura-ju zaštitu, odgoj i razvoj svoje djece. U tu svrhu bi se trebali angažovati komplementarni kapaciteti Države i civilnog društva, uključujući nevladine organizacije i organizacije zasnovane na zajednici, vjerske vođe i medije. Ove mjere socijalne zaštite trebaju uključivati:

- (a) Usluge za snaženje porodice, kao što su kursevi i obuke o roditeljstvu, promovisanje pozitivnih odnosa između roditelja i djeteta, vještine rješavanja sukoba, prilike za zapošljavanje, ostvarivanje prihoda i, tamo gdje je potrebno, socijalnu pomoć,
 - (b) Socijalne usluge podrške, kao što su dnevni boravak, usluge posredovanja i mirenja, liječenje korisnika opojnih sredstava, finansijska pomoć i usluge za roditelje i djecu sa onesposobljenjima. Takve usluge, po mogućnosti integralnog i neintruzivnog karaktera, trebaju biti direktno dostupne na nivou zajednice i trebaju aktivno osiguravati učešće porodica kao partnera, kombinujući njihove resurse sa resursima zajednice i odgajatelja odnosno staratelja,
 - (c) Politike za omladinu čiji je cilj osnažiti omladinu da se može pozitivno suočiti sa izazovima svakodnevnog života, što uključuje odluku da napuste roditeljski dom, kao i pripremiti buduće roditelje da donose utemeljene odluke u vezi sa seksualnim i reproduktivnim zdravljem i da u tom pogledu ispune svoje odgovornosti.
35. Za podršku porodici treba koristiti razne komplementarne metode i tehnike, varirajući ih kroz čitav proces pružanja podrške, kao što su kućne posjete, grupni sastanci sa drugim porodicama, rasprave o pojedinačnim slučajevima i osiguravanje da predmetna porodica potvrdi prihvatanje svojih obaveza. Te metode i tehnike trebaju biti usmjerene kako prema olakšavanju odnosa unutar porodice tako i prema promovisanju integracije porodice unutar njene zajednice.
36. Posebnu pažnju treba posvetiti, u skladu sa domaćim zakonima, pružanju i promovisanju usluga podrške i zbrinjavanja za samohrane i adolescentne roditelje i njihovu djecu, bez obzira da li su rođena u braku ili izvan njega. Države trebaju osigurati da adolescenti roditelji zadrže sva prava svo-

jstvena njihovom statusu i kao roditelja i kao djece, uključujući pristup svim odgovarajućim uslugama za njihov vlastiti razvoj, naknade na koje roditelji imaju pravo i svoja prava naslijeđa. Potrebno je usvojiti mjere da se osigura zaštita trudnih adolescentica i da se garantuje da neće prekinuti svoje školovanje. Isto tako je potrebno uložiti napore da se smanji stigma kojoj su izloženi samohrani roditelji odnosno adolescentni roditelji.

37. Podrška i usluge trebaju biti na raspolaganju braći i sestrama koji su izgubili svoje roditelje ili staratelje i koji su odlučili da ostanu zajedno u svome domaćinstvu, ukoliko je najstariji brat ili sestra voljan/na i smatra se sposobnim/om da bude glava domaćinstva. Države trebaju osigurati – između ostalog imenovanjem zakonskog staratelja, prihvatljive odgovorne odrasle osobe ili, tamo gdje je to potrebno, javnog organa sa zakonskim ovlaštenjima da nastupa kao staratelj, u skladu sa stavom 18. iznad - da takva domaćinstva uživaju obaveznu zaštitu od svih oblika izrabljivanja i zlostavljanja, kao i nadzor i podršku od strane lokalne zajednice i njenih nadležnih službi kao što su socijalni radnici, naročito obraćajući pažnju na dječje zdravlje, smještaj, obrazovanje i prava naslijeđa. Potrebno je posvetiti posebnu pažnju da se osigura da glava domaćinstva zadrži sva prava svojstvena njegovom odnosno njenom statusu djeteta, uključujući pristup obrazovanju i rekreacijskim aktivnostima, pored njegovih odnosno njenih prava kao glave domaćinstva.
38. Države trebaju osigurati mogućnosti dnevnog boravka, uključujući cjelodnevni boravak u školi, te kratkotrajni smještaj koji bi roditeljima pomogao da lakše izađu na kraj sa svim odgovornostima koje imaju prema porodici, uključujući dodatne odgovornosti svojstvene staranju o djetetu sa posebnim potrebama.

Prevenција razdvajanja porodice

39. Potrebno je razviti i konzistentno primjenjivati pravilne kriterije zasnovane na kvalitetnim stručnim principima radi vršenja procjene situacije djeteta i porodice, uključujući stvarni i potencijalni kapacitet porodice da se stara o djetetu, u slučajevima gdje nadležni organ ili agencija ima osnov za sumnju da je djetetova dobrobit u opasnosti.
40. Odluke o uklanjanju ili reintegraciji trebaju se zasnivati na ovoj procjeni i trebaju ih donositi

odgovarajuće osposobljena i kvalifikovana stručna lica, u ime ili po ovlaštenju nadležnog organa, uz pune konsultacije sa svim zainteresovanim stranama i imajući na umu potrebu planiranja djetetove budućnosti.

41. Države se ovime podstiču da usvoje mjere za integralnu zaštitu i da garantuju prava u trudnoći, pri rođenju i tokom perioda dojenja, kako bi se osigurali dostojanstveni i jednaki uslovi za adekvatan razvoj trudnoće i staranje o djetetu. Stoga bi programe podrške trebalo pružiti budućim majkama i očevima, naročito adolescentnim roditeljima, koji imaju poteškoća u vršenju svojih roditeljskih odgovornosti. Takvi programi trebali bi za cilj imati osnaživanje majki i očeva kako bi mogli vršiti svoje roditeljske odgovornosti u dostojanstvenim uslovima, kao i izbjegavanje situacija da se roditelji nagovore da predaju svoje dijete zbog svoje ugroženosti.
42. Kada se roditelji odreknu djeteta ili ga napuste, Države trebaju osigurati da se to može odvijati u uslovima povjerljivosti i sigurnosti za dijete, poštujući njegovo/njeno pravo na pristup informacijama o svome porijeklu tamo gdje je to potrebno i moguće u skladu sa zakonodavstvom date Države.
43. Države trebaju formulisati jasne politike za rješavanje situacija kada je dijete napušteno u anonimnosti, kojima će se naznačiti da li i kako trebaju biti preduzete aktivnosti na pronalaženju porodice i kako treba pristupiti ponovnom spajanju sa porodicom ili smještaju u širu porodicu. Politikama isto tako treba biti predviđeno pravovremeno odlučivanje o tome da li dijete ispunjava usluge za trajni smještaj u porodicu i za ekspeditivno organizovanje takvog smještaja.
44. Kada javnu ili privatnu agenciju ili ustanovu kontaktira neki roditelj ili zakonski staratelj sa željom da se trajno odrekne djeteta, Država treba osigurati da porodica dobije usluge savjetovanja i socijalnu podršku kojima će se porodica podstaći i osnažiti da se nastavi starati o djetetu. Ukoliko to ne uspije, socijalni radnik ili drugo stručno lice treba provesti stručnu procjenu da bi se odredilo da li postoje drugi članovi porodice koji bi željeli trajno preuzeti odgovornost za to dijete, te da li bi takvi aranžmani bili u najboljem interesu djeteta. Tamo gdje takvi aranžmani nisu mogući ili nisu u najboljem interesu djeteta, treba uložiti napore

da se u razumnom roku pronađe trajni smještaj u nekoj porodici.

45. Kada javnu ili privatnu agenciju ili ustanovu kontaktira neki roditelj ili zakonski staratelj sa željom da se dijete zbrine na kraći ili neograničeni period, Država treba osigurati raspoloživost usluge savjetovanja i socijalne podrške kojima će se ta porodica podstaći i osnažiti da se nastavi starati o djetetu. Dijete treba biti primljeno u alternativno zbrinjavanje samo kada su svi navedeni naponi iscrpljeni i kada postoje prihvatljivi i opravdani razlozi za prijem odnosno zbrinjavanje.

PREVENCIJA RAZDVAJANJA PORODICE

U skladu sa principom nužnosti, prevencija razdvajanja porodice fokusira se na osiguravanje kvalitetnih i rigoroznih procesa odlučivanja.

DA LI NACIONALNA POLITIKA..

..osigurava da se procesi procjene oslanjaju na multidisciplinarna stajališta o, na primjer, obrazovanju, zdravlju i drugim relevantnim područjima od interesa?

..propisuje da se u procesima procjene mora pridati pažnja identifikaciji neophodne podrške za porodicu i izvršiti upućivanje na relevantne službe kao alternativa razdvajanju?

..garantuje da se procesom procjene identifikuju i traže temeljni uzroci za bespotrebno razdvajanje djece, kao što su diskriminacija, siromaštvo ili onesposobljenje?

..podržava i podstiče obuku drugih profesionalnih kategorija, kao što su nastavnici i doktori, radi identifikacije djece izložene riziku i da li te stručnjake obavezuje da djecu upućuju relevantnim službama i nadležnim organima?

..osigurava da ugroženi roditelji koji žele da se odreknu svoje djece imaju pristup uslugama savjetovanja i finansijskoj i materijalnoj potpori za staranje nad djetetom i prevenciju napuštanja djeteta?

..predviđa postupke kojima se djeca koja su napuštena podržavaju u ostvarivanju povjerljivog pristupa relevantnim i prikladnim informacijama o svome porijeklu?

PROMOVISANJE REINTEGRACIJE PORODICE

Za djecu koja žive u alternativnom smještaju, a u skladu sa osiguranjem da su djeca smještena na prikladan način, mogućnosti za reintegraciju djece u njihove porodice predstavljaju ključni dio procesa provjere zbrinjavanja.

DA LI NACIONALNA POLITIKA..

..garantuje i pomaže porodicama i djeci u ostvarivanju njihovog prava na žalbu na odluku o smještaju djeteta u neki oblik alternativnog zbrinjavanja i da time traže reintegraciju u uslovima o kojima se sami sporazumiju?

..osigurava da se djeca smještaju dovoljno blizu djetetovoj porodici i zajednici kako bi se na najmanju mjeru svelo remećenje i djetetu omogućilo da održava redovne kontakte sa porodicom radi potpomaganja potencijalnog ponovnog spajanja?

..naglašava poželjnost i potrebu razmatranja mogućnosti ponovnog spajanja djece sa njihovim porodicama kao jedne od ključnih stavki redovne provjere smještaja odnosno zbrinjavanja?

..garantuje da su djeca i porodice aktivno uključeni u donošenje odluka o mogućnosti i planiranju ponovnog spajanja?

..osigurava da odluka o ponovnom spajanju djeteta sa porodicom vodi ka planiranom i postepenom procesu tokom kojeg se porodici pruža relevantna podrška?

46. Posebna obuka treba se osigurati za nastavnike i druge koji rade sa djecom kako bi im se pomoglo da prepoznaju situacije zlostavljanja, zapuštanja, izrabljivanja ili opasnosti od odricanja, te da takve slučajeve upute nadležnim tijelima.
47. Svaka odluka da se dijete ukloni protiv volje njegovih roditelja mora biti donesena od strane nadležnih organa, u skladu sa važećim zakonima i postupcima i uz mogućnost pravosudnog preispitivanja, pri čemu se roditeljima mora osigurati pravo na žalbu i pristup odgovarajućem pravnom zastupanju.

48. U slučaju kada djetetov jedini ili glavni staratelj bude izložen mogućem lišavanju slobode radi preventivnog pritvora ili osude na zatvorsku kaznu, potrebno je donijeti mjere i presude koje ne sadrže pritvaranje odnosno zatvaranje kada god je to moguće, uzimajući u obzir najbolje interese djeteta. Države trebaju uzeti u obzir najbolje interese djeteta prilikom odlučivanja o tome da li treba ukloniti dijete rođeno u zatvoru i dijete koje živi u zatvoru sa roditeljem. Uklanjanje takve djece treba se posmatrati na isti način kao drugi slučajevi gdje se razmatra mogućnost razdvajanja. Potrebno je učiniti sve da se osigura da djeca koja borave u pritvoru odnosno zatvoru sa svojim roditeljem uživaju adekvatnu brigu i zaštitu, pri čemu im se istovremeno treba garantovati njihov vlastiti status slobodnih lica i pristup aktivnostima u zajednici.

B. PROMOVISANJE REINTEGRACIJE PORODICE

49. Kako bi se pripremilo i podržalo dijete i njegova odnosno njena porodica za mogući povratak djeteta u porodicu, situaciju djeteta treba procijeniti propisno imenovani pojedinac ili tim koji ima pristup multidisciplinarnim savjetima, u konsultaciji sa različitim akterima koji su uključeni u postupak (djetetom, porodicom, alternativnim starateljem), kako bi se donijela odluka o tome da li je reintegracija djeteta u porodicu moguća i u najboljem interesu djeteta, kao i koji koraci su za to potrebni i ko ih treba nadzirati.
50. Ciljevi reintegracije i glavni zadaci porodice i alternativnog staratelja u ovom pogledu trebaju biti utvrđeni u pismenom obliku i usaglašeni od strane svih zainteresovanih.
51. Potrebno je da redovan i prikladan kontakt između djeteta i njegove odnosno njene porodice ostvaren posebno u svrhu reintegracije razvije, podržava i prati nadležni organ.
52. Nakon što se o tome donese odluka, reintegracija djeteta u njegovu odnosno njenu porodicu treba biti osmišljena kao postupan i nadziran proces, praćen naknadnim kontrolnom mjerama i mjerama podrške koje u obzir uzimaju djetetovu dob, potrebe i evoluirajuće kapacitete, kao i razlog za razdvajanje.

V. OKVIR USLUGA ZBRINJAVANJA

53. Kako bi se zadovoljile konkretne psiho-emotivne, socijalne i druge potrebe svakog djeteta bez roditeljskog staranja, Države trebaju preduzeti sve neophodne mjere da osiguraju postojanje zakonodavnih, političkih i finansijskih uslova za pružanje adekvatnih mogućnosti alternativnog zbrinjavanja, uz davanje prioriteta rješenjima zasnovanim na porodici i zajednici.
54. Države trebaju osigurati raspoloživost asortimana mogućnosti alternativnog zbrinjavanja, usklađenih sa opštim principima ovih Smjernica, za krizno, kratkoročno i dugoročno zbrinjavanje.
55. Države trebaju osigurati da sva pravna i fizička lica uključena u pružanje alternativnog zbrinjavanja za djecu dobiju potrebna ovlaštenja za to od nadležnog organa i da budu podvrgnuta redovnom praćenju i analizi tog organa u skladu sa ovim Smjericama. U tu svrhu navedeni organi trebaju izraditi odgovarajuće kriterije za procjenjivanje stručne i etičke spremnosti pružatelja usluga zbrinjavanja za pružanje usluga, te za njihovu akreditaciju, praćenje i nadzor.
56. Što se tiče aranžmana neformalnog zbrinjavanja djeteta, bez obzira da li se radi o široj porodici, prijateljima ili drugim licima, Države bi trebale, tamo gdje je to potrebno, podsticati takve staratelje da o tome obavijeste nadležne organe kako bi oni i dijete mogli dobiti neophodnu finansijsku i drugu potporu koja bi promovisala djetetovu dobrobit i zaštitu. Tamo gdje je to moguće i prikladno, Države trebaju podsticati i omogućiti neformalnim starateljima, uz suglasnost djeteta i roditelja, da formaliziraju starateljski aranžman nakon proteka odgovarajućeg vremena, pod uslovom da se aranžman dotad pokazao da je u najboljem interesu djeteta i da se očekuje da se aranžman nastavi u doglednoj budućnosti.

VI. ODREĐIVANJE NAJADEKVATNIJEG OBLIKA ZBRINJAVANJA

57. Odlučivanje o alternativnom zbrinjavanju u najboljem interesu djeteta treba se odvijati u okviru pravosudnog, upravnog ili drugog prihvaćenog postupka, uz zakonske zaštitne mehanizme, uključujući prema potrebi pravno zastupanje djece u bilo kojem pravnom postupku. Odlučivanje treba biti zasnovano na rigoroznoj procjeni, planiranju i analizi, kroz utvrđene strukture i mehanizme, i trebaju ga provesti pojedinačno za svaki slučaj stručnjaci odgovarajućih kvalifikacija okupljeni u multidisciplinarnom timu kad god je to moguće. Ono treba uključivati pune konsultacije sa djetetom u svim fazama, u skladu sa djetetovim evaluirajućim kapacitetima, kao i sa njegovim odnosno njenim roditeljima ili zakonskim starateljima. U tu svrhu, svi zainteresovani trebaju dobiti neophodne informacije na kojima mogu zasnovati svoje mišljenje. Države trebaju učiniti sve da osiguraju adekvatne resurse i kanale za obuku i priznavanje stručnih lica odgovornih za određivanje najboljeg oblika zbrinjavanja kako bi olakšale ispunjavanje ovih odredbi.
58. Procjenu treba izvršiti ekspeditivno, temeljito i pažljivo. Ona treba u obzir uzeti djetetovu neposrednu sigurnost i dobrobit, kao i njegovo odnosno njeno dugoročno zbrinjavanje i razvoj, te treba obuhvatiti djetetove lične i razvojne karakteristike, etničko, kulturno, jezičko i vjersko porijeklo, porodično i socijalno okruženje, zdravstvenu historiju i eventualne posebne potrebe.
59. Inicijalni i kasniji analitički izvještaji koji proizađu iz procjene trebaju se koristiti kao osnovni alati za planiranje odluka od vremena njihovog prihvatanja od strane nadležnih organa pa nadalje, a u cilju, između ostalog, da se izbjegne nepotrebno remećenje djetetovog života i donošenje kontradiktornih odluka.

ODREĐIVANJE PRIKLADNOSTI

U slučajevima nužde, pitanje procjene onoga što je prikladno predstavlja sljedeći korak.

DA LI NACIONALNA POLITIKA..

..obavezuje pružatelje usluga zbrinjavanja da osiguraju implementaciju rigoroznih, multidisciplinarnih pristupa odlučivanju koji uključuju učešće djece i njihovih porodica uz pružanje svih potrebnih informacija?

..pruža odgovarajući regulatorni okvir kojim se osigurava ovlašćivanje, registracija, praćenje i odgovornost pružatelja usluga zbrinjavanja?

..obavezuje pružatelje usluga zbrinjavanja da osiguraju vođenje sveobuhvatne evidencije od samog početka kako bi, na primjer, inicijalni proces odlučivanja osigurao solidan temelj za planiranje budućeg zbrinjavanja i vršenje redovnih provjera?

..propisuje da se u redovnim provjerama smještaja odnosno zbrinjavanja posveti sva potrebna pažnja opštim uslovima zbrinjavanja u kojima dijete živi, daljnjoj potrebi za smještajem, te da se u obzir uzima mišljenje djeteta?

..obavezuje pružatelje usluga zbrinjavanja da osiguraju individualizirana rješenja zbrinjavanja kojima se promoviše stabilnost i trajnost u planiranju zbrinjavanja, kroz ponovno spajanje sa porodicom, ili nastavak pružanja alternativnog zbrinjavanja?

60. Česte promjene smještaja negativno utiču na djetetov razvoj i sposobnost da formira veze s drugim licima, i treba ih izbjegavati. Kratkoročno zbrinjavanje treba za cilj imati omogućavanje postizanja nekog prikladnog trajnog rješenja. Trajnost za dijete treba osigurati bez nepotrebnog odlaganja kroz reintegraciju u njegovu odnosno njenu užu ili širu porodicu ili, ako to nije moguće, u neko alternativno, stabilno porodično okruženje ili, u slučajevima na koje se odnosi gornji stav 20, u stabilan i prikladan institucionalni smještaj.
61. Planiranje zbrinjavanja i trajnosti treba početi vršiti što je ranije moguće, u idealnom slučaju prije nego što dijete bude zbrinuto, uzimajući u obzir neposredne i dugoročne prednosti i mane svake razmotrene mogućnosti, te treba sadržati kratkoročne i dugoročne prijedloge.
62. Planiranje zbrinjavanja i trajnosti treba se naročito zasnivati na prirodi i kvalitetu djetetove veze sa njegovom odnosno njenom porodicom, na kapacitetu porodice da zaštiti i stara se o djetetovoj dobrobiti i harmoničnom razvoju, na djetetovoj potrebi ili želji da se osjeća djelom neke porodice, na poželjnosti da dijete ostane unutar svoje zajednice i u svojoj zemlji, na djetetovom kulturnom, jezičkom i vjerskom porijeklu, te na odnosima sa braćom i sestrama, a u cilju izbjegavanja njihovog razdvajanja.
63. Planom se trebaju jasno navesti, između ostalog, ciljevi smještanja i mjere potrebne da se oni postignu.
64. Dijete i njegovi odnosno njeni roditelji ili zakonski staratelji trebaju biti u potpunosti informisani o raspoloživim mogućnostima alternativnog zbrinjavanja, implikacijama svake pojedinačne mogućnosti i svojim pravima i obavezama u tom pogledu.
65. Priprema, provođenje i evaluacija zaštitne mjere za dijete treba biti izvršeno, u najvećoj mogućoj mjeri, uz učešće djetetovih roditelja ili zakonskih staratelja i potencijalnih hranitelja i staratelja, a u odnosu na djetetove konkretne potrebe, uvjerenja i posebne želje. Po zahtjevu djeteta, roditelja ili zakonskih staratelja, u bilo kojem procesu odlučivanja mogu se konsultovati druge važne osobe u djetetovom životu, po nahodjenju nadležnog organa.
66. Države trebaju osigurati da se svakom djetetu koje se smješta u neki oblik alternativnog zbrinjavanja od strane nadležnog suda, tribunala odnosno administrativnog ili drugog nadležnog organa, kao i njegovim odnosno njenim roditeljima i drugima koji imaju roditeljsku odgovornost, pruži prilika da sudu dostave podneske u vezi sa odlukom o zbrinjavanju, te da budu informisani o svojim pravima da dostavljaju takve podneske i da im se u tome pruži potrebna pomoć.
67. Države trebaju osigurati pravo svakog privremeno zbrinutog djeteta na redovne i temeljite provjere - po mogućnosti najmanje svaka tri mjeseca - u pogledu prikladnosti njegovog odnosno njenog zbrinjavanja i tretmana, uzimajući

naročito u obzir djetetov lični razvoj i eventualne mijenjajuće potrebe, događaje u djetetovom porodičnom okruženju, te adekvatnost i nužnost trenutnog smještaja u svjetlu tih činjenica. Provjeru trebaju izvršiti kvalifikovane i ovlaštene osobe, i ona treba u potpunosti uključiti dijete i sve relevantne osobe iz djetetovog života.

68. Dijete je potrebno pripremiti za sve promjene mjesta smještaja koje proizađu iz procesa planiranja i provjere.

VII. PRUŽANJE ALTERNATIVNOG ZBRINJAVANJA

A. POLITIKE

69. Odgovornost je Države ili odgovarajućeg nivoa vlasti da osigura izradu i implementaciju koordinisanih politika u vezi sa formalnim i neformalnim zbrinjavanjem za svu djecu koja su bez roditeljskog staranja. Takve politike trebaju se zasnivati na kvalitetnim informacijama i statističkim podacima. Njima bi trebao biti definisan proces određivanja osobe koja snosi odgovornost za dijete, uzimajući u obzir ulogu djetetovih roditelja ili glavnih staratelja u njegovoj odnosno njenoj zaštiti, staranju i razvoju. Pretpostavljena odgovornost, osim ako se ne pokaže drugačije, leži na djetetovim roditeljima ili glavnim starateljima.
70. Sve Države uključene u upućivanje i pomaganje djece bez roditeljskog staranja, u saradnji sa civilnim društvom, trebale bi usvojiti politike i postupke kojima se prednost daje razmjenu informacija i uvezivanju agencija i pojedinaca kako bi se osiguralo djelotvorno zbrinjavanje, aktivnosti nakon zbrinjavanja i zaštita ove djece. Lokacija i/ili organizacija agencije odgovorne za nadzor alternativnog zbrinjavanja treba biti određena na način da se osigura najveća moguća pristupačnost za one kojima su potrebne usluge koje se pružaju.
71. Posebnu pažnju treba posvetiti kvalitetu pružanja alternativnog zbrinjavanja, kako institucionalnog tako i porodičnog zbrinjavanja, naročito u pogledu stručnih vještina, odabira, obuke i nadzora staratelja. Njihove uloge i funkcije potrebno je jasno definisati i pojasniti u odnosu na uloge i funkcije djetetovih roditelja ili zakonskih staratelja.

72. U svakoj zemlji mjerodavni organi trebali bi sačiniti dokument kojim se utvrđuju prava djece zbrinute u alternativnom smještaju u skladu sa ovim Smjernicama. Djeci zbrinutoj u alternativnom smještaju treba omogućiti da u potpunosti razumiju pravila, propise i ciljeve zbrinjavanja i svoja prava i obaveze koje iz njega proizilaze.

73. Svako pružanje alternativnog zbrinjavanja trebalo bi se zasnivati na pismenoj izjavi o namjerama i ciljevima pružatelja usluga zbrinjavanja i o prirodi njihove odgovornosti prema djetetu, a koja treba odražavati standarde utvrđene Konvencijom o pravima djeteta, ovim Smjernicama i važećim zakonima. Svi pružatelji usluga zbrinjavanja trebaju imati odgovarajuće kvalifikacije ili odobrenja u skladu sa zakonskim propisima za pružanje usluga alternativnog zbrinjavanja.

74. Potrebno je uspostaviti regulatorni okvir da bi se osigurao standardni proces za upućivanje ili prijem djeteta u neki vid alternativnog zbrinjavanja.

75. Potrebno je poštovati i afirmisati kulturne i vjerske običaje u vezi sa pružanjem alternativnog smještaja, uključujući običaje koji se tiču polne perspektive, u mjeri u kojoj se može pokazati da su takvi običaji usklađeni sa pravima i najboljim interesima djece. Proces razmatranja o tome da li takve običaje treba afirmisati potrebno je provesti na široko participatoran način, koji će uključiti zainteresovane kulturne i vjerske lidere, stručna lica i one koji se staraju o djeci bez roditeljskog staranja, zatim roditelje i sve druge zainteresovane strane, kao i samu djecu.

OPŠTI USLOVI (I)

Ove Smjernice tretiraju formalno i neformalno zbrinjavanje sasvim različito, određujući vrlo različite 'pragove' obaveza. Neformalni staratelji se podstiču da se identifikuju radi osiguravanja pristupa raspoloživoj socijalnoj potpori, dok formalno zbrinjavanje treba ispuniti određene opšte uslove.

DA LI NACIONALNA POLITIKA..

..određuje i prati odgovarajuće standarde za ustanove kako bi se osiguralo da je fizičko okruženje prikladno za namjenu u smislu zdravstvenih i sigurnosnih propisa, osiguravajući sanitarne i higijenske standarde kojima se poštuje djetetovo pravo na privatnost?

..obavezuje pružatelje formalnog zbrinjavanja da osiguraju da odgovarajući imaju stručne kvalifikacije i da budu adekvatno obučeni, na primjer, iz prava djeteta i oblasti dječjeg razvoja?

..garantuje prakse kojima se osiguravaju redovni kontakti između djeteta, njegovih odnosno njenih roditelja, drugih članova porodice, prijatelja i zajednice?

..predviđa potrebu za preispitivanjem društvenih stavova i stigmatizacije djece koja žive u nekom vidu alternativnog zbrinjavanja, te naročito da li zabranjuju diskriminaciju kod, na primjer, pristupa obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti i zapošljavanju?

..osigurava da pružatelji zbrinjavanja i ustanove uspostavljaju odgovarajuću ravnotežu između potrebe za staranjem i zaštitom i autonomnog razvoja evoluirajućih kapaciteta djeteta?

1. Neformalno zbrinjavanje

76. U cilju osiguravanja da se zadovolje odgovarajući uslovi zbrinjavanja u neformalnom zbrinjavanju koje pružaju pojedinci ili porodice, Države trebaju prepoznati ulogu koju ovaj vrsta zbrinjavanja ima i trebaju preduzeti adekvatne mjere da podupru optimalno pružanje takvog zbrinjavanja na osnovu procjene koja konkretna okruženja eventualno trebaju posebnu pomoć ili nadzor.
77. Nadležni organi trebaju, tamo gdje se to može uraditi, podsticati neformalne staratelje da svoj aranžman zbrinjavanja prijave i trebaju nastojati da osiguraju njihov pristup svim raspoloživim uslugama i beneficijama koje im mogu pomoći u vršenju njihove dužnosti staranja nad djetetom i zaštite djeteta.
78. Države trebaju priznati de facto odgovornost neformalnih staratelja za dijete.
79. Države trebaju pripremiti posebne i prikladne mjere osmišljene da djecu zbrinutu neformalno zaštite od zlostavljanja, zapuštanja, dječjeg rada i svih drugih oblika izrabljivanja, uz posvećivanje posebne pažnje neformalnom staranju od strane osoba koje ne spadaju u rodbinu, od strane rodbine koju dijete ranije nije poznavalo ili staranju daleko od djetetovog mjesta uobičajenog boravka.

2. Opšti uslovi koji se primjenjuju na sve oblike aranžmana formalnog alternativnog zbrinjavanja

80. Transfer djeteta u okruženje alternativnog zbrinjavanja treba izvršiti sa najvišom mogućom osjetljivošću i na način koji je po mjeri djeteta, a transfer naročito treba uključivati posebno obučeno i, načelno, neuniformisano osoblje.
81. Kada se dijete smjesti u neko okruženje alternativnog zbrinjavanja, potrebno je podsticati i olakšavati kontakte sa njegovom ili njenom porodicom, kao i sa ostalim osobama koje su djetetu bliske, kao što su prijatelji, komšije i raniji staratelji, u skladu sa zaštitom djeteta i njegovih najboljih interesa. Dijete treba imati pristup informacijama o stanju članova njegove odnosno njene porodice ukoliko ne ostvaruje kontakt s njima.
82. Države trebaju posvetiti posebnu pažnju da osiguraju da djeca koja su smještena na alternativno zbrinjavanje zbog služenja zatvorske kazne roditelja ili duže hospitalizacije roditelja imaju priliku da održavaju kontakt sa svojim roditeljima i da dobijaju sve potrebne usluge savjetovanja i podrške u tom pogledu.
83. Staratelji trebaju osigurati da djeca dobijaju adekvatne količine zdrave i hranljive hrane u skladu sa lokalnim običajima ishrane i relevantnim prehrambenim standardima, kao i sa djetetovim vjerskim uvjerenjima. Takođe treba prema potrebi osigurati odgovarajuće dopune ishrani.

84. Staratelji trebaju potpomagati zdravlje djece za koju su odgovorni i napraviti potrebne pripreme da se osigura zdravstvena zaštita, savjetovanje i podrška onda kada su potrebni.
85. Djeca bi trebala ostvarivati pravo na formalno, neformalno i stručno obrazovanje u skladu sa svojim pravima, u najvećoj mogućoj mjeri u obrazovnim ustanovama u lokalnoj zajednici.
86. Staratelji trebaju osigurati da se pravo svakog djeteta – uključujući djecu sa onesposobljenjima, djecu koja žive sa HIV/AIDS-om ili su pogođena HIV/AIDS-om ili djecu koja imaju bilo kakve druge posebne potrebe - da se razvijaju kroz igru i slobodne aktivnosti poštuje i da se prilike za takve aktivnosti stvaraju unutar i izvan starateljskog okruženja. Kontakte sa djecom i drugim osobama u lokalnoj zajednici potrebno je podsticati i olakšavati.
87. Posebne sigurnosne, zdravstvene, prehrambene, razvojne i druge potrebe beba i male djece, uključujući djecu sa posebnim potrebama, trebaju se zadovoljavati u svim starateljskim okruženjima, što podrazumijeva i to da je potrebno osigurati neprekidno vezivanje za pojedinog staratelja.
88. Djeci treba omogućiti da zadovolje potrebe svog vjerskog i duhovnog života, uključujući mogućnost primanja posjeta od strane kvalifikovanog lica koje zastupa njihovu vjersku zajednicu, kao i da mogu slobodno odlučiti da li će učestvovati ili neće u vjerskoj službi odnosno molitvama, vjerskom obrazovanju i savjetovanju. Djetetovu vlastitu vjersku pripadnost treba poštovati, i nijedno dijete ne treba se podsticati ili nagovarati da promijeni svoju vjeru ili vjerovanje tokom zbrinjavanja.
89. Sve odrasle osobe odgovorne za djecu trebaju poštovati i afirmisati pravo na privatnost, uključujući odgovarajuće prostorije i pribor za higijenske i sanitarne potrebe, poštujući pri tom polne razlike i interakciju, kao i adekvatan, siguran i pristupačan spremišni prostor za čuvanje lične imovine.
90. Staratelji trebaju razumjeti važnost svoje uloge u razvoju pozitivnih, sigurnih i odgojiteljskih odnosa sa djecom, i trebaju ih biti u stanju razvijati.
91. Prostor u kome se boravi u alternativnom zbrinjavanju treba ispunjavati uslove vezane za zdravlje i sigurnost.
92. Države moraju osigurati preko svojih nadležnih organa da smještaj koji se djeci pruža u okviru alternativnog zbrinjavanja, kao i njihov nadzor u takvom smještaju, toj djeci omogućuje da budu djelotvorno zaštićena od zlostavljanja. Prilikom određivanja aranžmana u kome će dijete živjeti potrebno je naročitu pažnju posvetiti starosnoj dobi, zrelosti i stepenu ugroženosti svakog djeteta. Mjere čiji je cilj da zaštite zbrinutu djecu trebaju biti u skladu sa zakonom i ne trebaju sadržati nerazumna ograničenja djetetove slobode i ponašanja u poređenju sa djecom slične dobi koja žive u njihovoj zajednici.
93. Sva okruženja alternativnog zbrinjavanja trebaju djeci pružati adekvatnu zaštitu od otmice, trgovine ljudima, prodaje i svih drugih oblika eksploatacije. Sva potrebna ograničenja djetetove slobode i ponašanja trebaju biti samo ona koja su strogo nužna kako bi se osigurala uspješna zaštita od takvih činova eksploatacije.
94. Svi staratelji trebaju podupirati i podsticati djecu i omladinu da se razvijaju i donose odluke na osnovu potpunih informacija, uzimajući u obzir prihvatljive rizike i djetetovu starosnu dob, te u skladu sa djetetovim evoluirajućim kapacitetima.
95. Države, agencije i ustanove, škole i druge službe u zajednici trebaju preduzeti odgovarajuće mjere da osiguraju da djeca koja su zbrinuta u alternativnom smještaju ne budu stigmatizirana tokom ili nakon takvog smještaja. Te mjere trebaju uključivati napore da se na najmanju mjeru svede identifikacija djeteta u smislu da se to dijete prepoznaje kao neko o kome se drugi staraju u okviru alternativnog zbrinjavanja.
96. Sve mjere disciplinovanja i kontrole ponašanja koje predstavljaju mučenje, okrutno, nehumano ili ponižavajuće ponašanje, uključujući držanje u zatvorenom prostoru ili izolaciji ili bilo koje druge oblike fizičkog ili psihičkog nasilja koje mogu ugroziti djetetovo tjelesno ili mentalno zdravlje, moraju se strogo zabraniti u skladu sa međunarodnim propisima o ljudskim pravima. Države trebaju preduzeti sve neophodne mjere da spriječe takve prakse i da osiguraju da takvo ponašanje bude kažnjivo zakonom.

Ograničavanje kontakata sa članovima djetetove porodice i drugim osobama koje imaju posebnu važnost za dijete nikada se ne bi trebalo koristiti kao sankcija.

OPŠTI USLOVI (II)

DA LI NACIONALNA POLITIKA..

..zabranjuje i sankcioniše sve oblike nasilja nad djecom, i da li obavezuje pružatelje usluga zbrinjavanja da osiguraju relevantnu obuku i podizanje svijesti kod staratelja?

..obavezuje pružatelje usluga zbrinjavanja da osiguraju postupke za evidentiranje i reagovanje na slučajeve nasilja nad djecom zbrinutom u alternativnom smještaju, te da li predviđa snošenje odgovornosti?

..zahtijeva od pružatelja usluga zbrinjavanja da osiguraju da staratelji budu obučeni tehnikama nenasilne deeskalacije i prikladnom korištenju fizičkog sputavanja kada je takvo sputavanje nužno?

..naglašava obaveze evidentiranja slučajeva fizičkog sputavanja i potrebu da pružatelji usluga zbrinjavanja prikladno odgovore na takve slučajeve i prate ih?

..uspostavlja regulatorni okvir koji osigurava otvorene i nepristrasne postupke za podnošenje žalbi i nezavisno nadziranje jednog takvog sistema?

..osigurava da pružatelji usluga zbrinjavanja pomognu svakom djetetu koje podnosi žalbu, na primjer tako što će osigurati potporu od strane "osobe od povjerenja" tokom čitavog procesa?

97. Upotreba sile ili sputavanje bilo koje prirode ne smije se odobriti osim ako je to zaista nužno za očuvanje djetetovog tjelesnog i mentalnog integriteta ili tjelesnog i mentalnog integriteta neke druge osobe, u skladu sa zakonom i na razuman i srazmjern način te uz poštovanje temeljnih prava djeteta. Sputavanje pomoću opojnih sredstava i medikamena treba se zasnivati na terapijskim potrebama i ne smije se nikada upotrebljavati bez provedene evaluacije i izdavanja recepta od strane specijaliste.

98. Zbrinutoj djeci treba ponuditi pristup osobi od povjerenja kojoj se djeca mogu povjeriti u uslovima potpune povjerljivosti. Tu osobu treba imenovati nadležni organ uz saglasnost djeteta kojeg se to tiče. Dijete treba informisati da zakonski ili etički standardi mogu eventualno zahtijevati povredu povjerljivosti u određenim okolnostima.
99. Zbrinuta djeca trebaju imati pristup poznatom, djelotvornom i nepristrasnom mehanizmu kojime mogu prijaviti svoje žalbe ili brige u vezi sa tretmanom ili uslovima zbrinjavanja. Takvi mehanizmi trebaju uključivati inicijalne konsultacije, povratne informacije, implementaciju i daljnje konsultacije. U ovaj proces trebaju biti uključene mlade osobe sa ranijim iskustvom zbrinjavanja, pri čemu njihovom mišljenju treba pridati potrebnu težinu. Ovaj proces trebaju provoditi kompetentne osobe obučene za rad sa djecom i omladinom.
100. Kako bi se afirmisao djetetov osjećaj vlastitog identiteta, knjiga o djetetovom životu u koju će se unositi odgovarajuće informacije, slike, lični predmeti i uspomene o svakom koraku djetetovog života treba se voditi uz djetetovo učešće i treba se učiniti dostupnom djetetu tokom čitavog njegovog odnosno njenog života.

B. ZAKONSKA ODGOVORNOST ZA DIJETE

101. U situacijama kada su djetetovi roditelji odsutni ili nisu u stanju da donose svakodnevne odluke u najboljem interesu djeteta, i kada je djetetovo zbrinjavanje u alternativnom smještaju naređeno ili odobreno od strane nadležnog upravnog ili pravosudnog organa, određena imenovana osoba ili nadležna ustanova dobiće zakonsko pravo i obavezu da donosi takve odluke u mjesto roditelja, uz pune konsultacije sa djetetom. Države trebaju osigurati uspostavljanje mehanizma za imenovanje takvog pojedinca ili ustanove.
102. Takvu zakonsku odgovornost trebaju dodjeljivati nadležni organi i ona se treba direktno nadzirati od strane tih organa ili preko formalno akreditovanih subjekata, uključujući nevladine organizacije. Odgovornost za radnje predmetnog pojedinca ili ustanove treba ležati na organu koji ih je imenovao.
103. Osobe kojima se povjeri takva zakonska odgovornost trebaju biti uvažene osobe sa relevantnim

znanjem o pitanjima djece, sposobnošću da direktno rade sa djecom, te razumijevanjem eventualnih posebnih i kulturnih potreba djece koja će im biti povjerena. Ove osobe trebaju dobiti odgovarajuću obuku i stručnu podršku o tom pogledu. One trebaju biti u poziciji da mogu nezavisno i nepristrasno donositi odluke koje su u najboljem interesu predmetnog djeteta i koje promovišu i štite dobrobit svakog djeteta.

104. Uloga i konkretne odgovornosti imenovane osobe ili ustanove trebaju uključivati sljedeće:
- (a) Osiguravanje da se prava djeteta štite i naročito da dijete ima odgovarajuće staranje, smještaj, zdravstvenu zaštitu, mogućnosti za razvoj, psihosocijalnu podršku, obrazovanje i jezičku podršku,
 - (b) Osiguravanje da dijete ima pristup zakonskom i drugom zastupanju tamo gdje je to potrebno, uz konsultacije sa djetetom tako da organi koji donose odluke u obzir uzmu djetetovo mišljenje, te savjetovanje i informisanje djeteta o njegovim odnosno njenim pravima,
 - (c) Doprinošenje pronalaženju stabilnog rješenja koje je u najboljem interesu djeteta,
 - (d) Osiguravanje veze između djeteta i raznih organizacija koje tom djetetu pružaju usluge,
 - (e) Pomaganje djetetu u pronalaženju svoje porodice,
 - (f) Ukoliko se vrši povratak u porodicu ili ponovno spajanje sa porodicom, osiguravanje da se to vrši u najboljem interesu djeteta,
 - (g) Pomaganje djetetu da održava kontakt sa svojom porodicom, kada je to prikladno.

AGENCIJE, USTANOVE I STARATELJI

Ovim Smjernicama opisan je regulatorni okvir koji naglašava odgovornost Države za odobravanje, praćenje i odgovornost pružatelja usluga zbrinjavanja, ustanova za zbrinjavanje i pojedinačnih staratelja.

DA LI NACIONALNA POLITIKA..

..osigurava postupak odobravanja agencija i ustanova za pružanje usluga zbrinjavanja, uključujući obavezu dostavljanja politika o upošljavanju, ponašanju i praćenju osoblja, standardima zbrinjavanja i postupcima za prijavljivanje nepropisnog ponašanja?

..obavezuje pružatelje usluga zbrinjavanja da osiguravaju ažurno vođenje evidencije, da čuvaju povjerljivost te evidencije, te da olakšavaju pristup toj evidenciji od strane djece, ako je to potrebno?

..određuje minimalne standarde za zapošljavanje kako bi se osigurali prikladni radni uslovi, adekvatno plaćanje, a time i motivacija i privrženost radnom mjestu staratelja i drugog osoblja?

..uspostavlja kriterije kojima se osigurava da pružatelji usluga zbrinjavanja održavaju standarde zbrinjavanja kroz lični razvoj staratelja i obuku o relevantnim pitanjima, na primjer o zakonodavstvu o dječjoj zaštiti, dječjim pravima, prikladnoj upotrebi ograničavanja slobode, pitanjima dječjeg razvoja i djeci sa posebnim potrebama?

1. Agencije i ustanove odgovorne za formalno zbrinjavanje

105. Zakonodavstvom treba propisati da sve agencije i ustanove moraju biti registrovane i ovlaštene za rad od strane službi socijalne zaštite ili drugih nadležnih organa, kao i da nepoštovanje tih zakonskih odredbi predstavlja zakonom kažnjiv prekršaj. Ovlaštenje trebaju izdati i redovno vršiti provjere nadležni organi na osnovu kriterija koji trebaju pokriti, najmanje, ciljeve agencije ili ustanove, njeno funkcionisanje, upošljavanje osoblja i njegove kvalifikacije, uslove zbrinjavanja i finansijske resurse i upravu.

106. Sve agencije i ustanove trebaju imati pismene izjave o svojoj politici i praksama, koje trebaju biti u skladu sa ovim Smjernicama i kojima se jasno definišu njihovi ciljevi, politike, metode i standardi koji se primjenjuju kod zapošljavanja, praćenja, nadziranja i evaluacije kvalifikovanih i odgovarajućih staratelja kako bi se osiguralo ispunjavanje definisanih ciljeva.
107. Sve agencije i ustanove trebaju izraditi kodeks ponašanja osoblja, usklađen sa ovim Smjernicama, kojim se definiše uloga svakog stručnog lica, a naročito odgajatelja, i kojim se predviđa jasan postupak prijavljivanja u slučaju navoda o nepropisnom ponašanju bilo kojeg člana tima.
108. Oblici finansiranja zbrinjavanja ne smiju nikada biti takvi da podstiču bespotrebno zbrinjavanje djeteta ili njegov produženi ostanak u nekom aranžmanu zbrinjavanja koji organizuje ili pruža neka agencija ili ustanova.
109. Potrebno je voditi sveobuhvatnu i ažurnu evidenciju o administriranju usluga alternativnog zbrinjavanja, uključujući detaljne dosjee o svojoj zbrinutoj djeci, zaposlenom osoblju i finansijskim transakcijama.
110. Evidencija o zbrinutoj djeci treba biti kompletna, ažurna, povjerljiva i zaštićena, te treba sadržati informacije o njihovom prijemu i odlasku, kao i o obliku, sadržaju i detaljima zbrinjavanja svakog djeteta, zajedno sa svim odgovarajućim identifikacijskim dokumentima i drugim ličnim informacijama. Informacije o djetetovoj porodici trebaju biti unesene u djetetov dosje kao i u izvještaje zasnovane na redovnim evaluacijama. Ova evidencija treba pratiti dijete kroz čitav period alternativnog zbrinjavanja i trebaju je koristiti ovlaštena stručna lica koja su trenutno odgovorna za staranje o tom djetetu.
111. Gore navedena evidencija može se djetetu staviti na uvid, kao i roditeljima ili starateljima, u okvirima djetetovih prava na privatnost i povjerljivost, a prema potrebi. Potrebno je osigurati odgovarajuće savjetodavne usluge prije, tokom i nakon ostvarivanja uvida u evidenciju.
112. Za sve usluge alternativnog zbrinjavanja potrebna je jasna politika o čuvanju povjerljivosti informacija koje se odnose na dijete, i svi odgajatelji trebaju biti upoznati sa njom i postupati u skladu sa njom.
113. Kao stvar dobre prakse, sve agencije i ustanove trebaju sistematski osigurati da, prije zapošljavanja, odgajatelji i drugo osoblje koje je u direktnom kontaktu sa djecom treba proći odgovarajuću i sveobuhvatnu provjeru u smislu ispunjavanja uslova za rad sa djecom.
114. Uslovi rada, što uključuje novčanu naknadu za rad, odgajatelja zaposlenih u agencijama i ustanovama trebaju biti takvi da maksimalno doprinose motivaciji, zadovoljstvu poslom i dugotrajnom ostanku na radnom mjestu, te time i na opredijeljenost odgajatelja da svoju ulogu vrše na najprikladniji i najdjelotvorniji način.
115. Svim odgajateljima potrebno je osigurati obuku o pravima djece bez roditeljskog staranja i o posebnoj ugroženosti djece u naročito teškim situacijama, kao što su hitno zbrinjavanje ili zbrinjavanje izvan područja uobičajenog boravka. Isto tako je potrebno osigurati da odgajatelji budu osjetljivi prema pitanjima kulture, socijalnim pitanjima, te pitanjima pola i vjere. Države takođe trebaju osigurati adekvatne resurse i kanale za priznavanje napora koje ulažu ova stručna lica kako bi se kvalitetnije implementirale ove odredbe.
116. Obuka o odgovarajućem radu sa problematičnim ponašanjem, uključujući tehnike za rješavanje sukoba i sredstva za prevenciju činova povrjeđivanja i samo-povrjeđivanja, treba se osigurati za sve starateljsko osoblje zaposleno u agencijama i ustanovama.
117. Agencije i ustanove trebaju osigurati da, kada god je to potrebno, odgojitelji budu pripremljeni da mogu raditi sa djecom sa posebnim potrebama, naročito onom koja žive sa HIV/AIDS-om ili drugom hroničnom ili mentalnom bolešću, kao i sa djecom sa fizičkim ili psihičkim onesposobljenjima.

2. Hraniteljstvo

118. Nadležni organ ili agencija trebaju osmisliti sistem, i trebaju u skladu s njime obučavati odgovarajuće članove osoblja, za procjenjivanje potreba djeteta i sparivanje tih potreba sa sposobnostima i resursima potencijalnih hranitelja, kao i za pripremanje svih uključenih u proces za sam čin zbrinjavanja.
119. Na svakoj lokaciji treba identifikovati skup akreditovanih hranitelja koji mogu djeci pružiti staranje i

zaštitu uz istovremeno održavanje veza sa porodicom, zajednicom i kulturnom grupom.

120. Posebne usluge pripreme, podrške i savjetovanja za hranitelje trebaju se razviti i učiniti dostupnim starateljima u redovnim intervalima, prije, tokom i nakon zbrinjavanja.
121. Staratelji bi trebali imati, unutar agencija za hraniteljsko zbrinjavanje ili drugih sistema koji su angažovani na radu sa djecom bez roditeljskog staranja, priliku da se njihov glas čuje i da ostvare uticaj na politiku.
122. Treba podsticati osnivanje udruženja hranitelja koja mogu pružiti važnu međusobnu podršku hraniteljima i doprinijeti razvoju praksi i politika.

C. INSTITUCIONALNO ZBRINJAVANJE

123. Ustanove koje pružaju institucionalno zbrinjavanje trebaju biti male i organizovane na osnovu prava i potreba djeteta, u okruženju koje treba izgledati što je sličnije moguće porodici ili maloj grupi. Njihov opšti cilj treba biti da pružaju privremeno zbrinjavanje i da aktivno doprinose djetetovoj reintegraciji u porodicu ili, ukoliko to nije moguće, da osiguraju stabilno zbrinjavanje djeteta u alternativnom porodičnom okruženju, što prema potrebi može uključivati usvajanje ili praksu kafale u islamskom pravu.
124. Potrebno je preduzeti mjere kako bi, u situacijama gdje je to neophodno i prikladno, dijete kome jedino treba zaštita i alternativno zbrinjavanje moglo biti smješteno odvojeno od djece koja su predmet sistema krivičnog pravosuđa.
125. Nadležni državni ili lokalni organ treba uspostaviti rigorozne procedure skrininga kako bi se osiguralo da u takve ustanove budu primljena samo ona djeca kojima je takvo zbrinjavanje potrebno.
126. Države trebaju osigurati da u uslovima institucionalnog zbrinjavanja bude dovoljan broj odgajatelja koji omogućava posvećivanje individualizovane pažnje i koji djetetu prema potrebi pruža priliku da se veže za nekog konkretnog odgajatelja. Pored toga, odgajatelji trebaju biti raspoređeni u ustanovi na takav način da mogu uspješno implementirati namjere i ciljeve ustanove i osigurati zaštitu djece.
127. Zakonima, politikama i propisima treba zabraniti regrutovanje i privlačenje djece radi zbrinjavanja

u institucionalnom smještaju od strane agencija, ustanova ili pojedinaca.

ASORTIMAN MOGUĆNOSTI ZBRINJAVANJA

Poštovanje principa nužnosti i prikladnosti i potreba za zasebnim odlučivanjem za svaki pojedinačni slučaj vode diskusiji o potrebi za čitavim asortimanom mogućnosti alternativnog zbrinjavanja kako bi se osigurala potrebna fleksibilnost za odgovaranje na različite potrebe.

DA LI NACIONALNA POLITIKA..

..propisuje proaktivan plan za razvoj, podsticanje i podršku veće dostupnosti i korištenja hraniteljstva i drugih oblika zbrinjavanja zasnovanog na porodici?

..osigurava da je razvoj sistema hraniteljskog zbrinjavanja adekvatan potrebama zajednice i shodno tome zasnovan na zajednici?

..omogućava relevantne i istinske konsultacije sa hraniteljima i organizacijama za hraniteljsko staranje koje će osigurati informacije i uticaj na razvoj odgovarajuće politike?

..osigurava da ustanove za institucionalno zbrinjavanje pružaju prikladno individualizovano zbrinjavanje, u okviru malih grupa, uz dovoljan broj kvalifikovanog osoblja kako bi se osigurali odgovarajući standardi zbrinjavanja?

..predviđa relevantne zaštitne mehanizme kako bi se osiguralo da se institucionalno zbrinjavanje koristi samo onda kada je potrebno, te da li zabranjuje pružateljima usluga zbrinjavanja da aktivno traže kandidate za zbrinjavanje, na primjer u cilju osiguravanja vlastitog finansiranja?

PRIPREMA I PODRŠKA ZA ŽIVOT NAKON ZBRINJAVANJA

Prepoznajući brojne izazove sa kojima se suočavaju mlade odrasle osobe koje napuštaju neki vid zbrinjavanja, ove Smjernice nude okvir podrške radi pripreme za napuštanje zbrinjavanja uz stalnu podršku za period nakon zbrinjavanja.

DA LI NACIONALNA POLITIKA..

..predviđa potrebu za pravovremenim planiranjem za napuštanje zbrinjavanja, provedenu uz konsultacije sa djetetom?

..obavezuje pružatelje usluga zbrinjavanja da osiguraju da djeca koja se spremaju da napuste zbrinjavanje imaju pristup relevantnom formalnom i stručnom obrazovanju, obuci iz umijeća življenja i druge prilike u skladu sa njihovim aspiracijama za nezavisnu budućnost?

..osigurava dodjeljivanje konkretnih resursa, na primjer dodjeljivanje namjenski imenovane osobe za podršku koja će djecu voditi i savjetovati kroz pripreme za napuštanje zbrinjavanja i kroz period nakon napuštanja zbrinjavanja?

..podržava potrebu ustanova za alternativno zbrinjavanje da koriste politiku «otvorenih vrata» u odnosu na osobe koje napuštaju zbrinjavanje, odnosno da se te osobe mogu vratiti radi posjete i održavanja kontakta sa bivšim odgajateljima kao izvorima daljnje podrške?

D. INSPEKCIJA I MONITORING

128. Agencije, ustanove i stručna lica koji se bave pružanjem usluga zbrinjavanja trebaju biti odgovorni nekom konkretnom javnom organu, koji sa svoje strane treba osigurati, između ostalog, česte inspekcije koje se sastoje od najavljenih i nenajavljenih obilazaka, a obuhvataju razgovor sa osobljem i djecom i posmatranje osoblja i djece.
129. U mjeri u kojoj je to moguće i potrebno, funkcije inspekcije trebaju uključivati i komponentu obuke i izgradnje kapaciteta pružatelja usluga zbrinjavanja.
130. Države trebaju osigurati uspostavljanje nezavisnog mehanizma za monitoring, uz posvećivanje

potrebne pažnje Principima vezanim za status nacionalnih institucija u pravcu promovisanja i zaštite ljudskih prava (Pariški principi). Mehanizam monitoringa treba biti lako dostupan djeci, roditeljima i onima koji su odgovorni za djecu bez roditeljskog staranja. Funkcije mehanizma monitoringa trebaju uključivati:

- (a) Konsultacije u uslovima privatnosti sa djecom u svim oblicima alternativnog zbrinjavanja, obilazak starateljskih okruženja u kojima djeca žive i preduzimanje istraga o svakoj navodnoj situaciji povrede dječjih prava u tim okruženjima, po žalbi ili na vlastitu inicijativu,
- (b) Preporuke relevantnih politika odgovarajućim organima u cilju unaprjeđenja postupanja sa djecom lišenom roditeljskog staranja i osiguravanja da to postupanje bude u skladu sa većinom nalaza istraživanja o dječjoj zaštiti, zdravlju, razvoju i staranju,
- (c) Dostavljanje prijedloga i opažanja u vezi sa nacrtima zakonodavnih akata,
- (d) Davanje nezavisnog doprinosa procesu izvještavanja u skladu sa Konvencijom o pravima djeteta, uključujući periodične izvještaje države prema Komitetu za prava djeteta u vezi sa implementacijom ovih Smjernica.

E. PODRŠKA ZA PERIOD NAKON ZBRINJAVANJA

131. Agencije i ustanove trebaju imati jasnu politiku i provoditi usaglašene postupke u vezi sa planiranim i neplaniranim okončavanjem svog rada sa djecom kako bi osigurale prikladnu podršku nakon zbrinjavanja i/ili kasnije kontrolne aktivnosti. Tokom čitavog perioda zbrinjavanja, trebale bi sistematski nastojati da dijete pripreme da stekne samostalnost i da se u potpunosti integriše u zajednicu, naročito kroz stjecanje društvenih i životnih vještina koje se snaže učešćem u životu lokalne zajednice.
132. Procesom prelaska iz zbrinjavanja u period nakon zbrinjavanja treba u obzir uzeti djetetov pol, starosnu dob, zrelost i posebne okolnosti, te u proces uključiti savjetovanje i podršku, naročito radi izbjegavanja eksploatacije djeteta. Djecu koja napuštaju zbrinjavanje treba podsticati da uzmu učešća u planiranju svog života nakon

zbrinjavanja. Djeca sa posebnim potrebama, kao što su djeca sa onesposobljenjima, trebaju uživati pomoć odgovarajućeg sistema podrške kojim se osigurava, između ostalog, izbjegavanje nepotrebno institucionaliziranja. Potrebno je kroz podsticaje navoditi kako javni tako i privatni sektor da zapošljavaju djecu iz različitih formi zbrinjavanja, a naročito djecu sa posebnim potrebama.

133. Posebni naponi trebaju se uložiti da se svakom djetetu, kad god je to moguće, dodijeli jedna specijalizovana osoba koja može olakšati ostvarivanje njegove odnosno njene nezavisnosti po napuštanju zbrinjavanja.
134. Za period nakon zbrinjavanja djeteta treba premiti što je prije moguće nakon smještaja, a u svakom slučaju znatno prije nego što djeteta napusti okruženje zbrinjavanja.
135. Za mlade osobe koja napuštaju zbrinjavanje treba kroz obrazovanje o umijeću življenja osigurati stalne prilike za obrazovanje i obuku za rad kako bi im se pomoglo da postanu finansijski nezavisne i ostvaruju vlastite prihode.
136. Mladim ljudima je takođe potrebno osigurati pristup socijalnim, pravnim i zdravstvenim uslugama, zajedno sa odgovarajućom finansijskom podrškom, u periodu napuštanja zbrinjavanja i nakon tog perioda.

VIII. PRUŽANJE ZBRINJAVANJA ZA DJECU IZVAN ZEMLJE UOBIČAJENOG BORAVKA

A. ZBRINJAVANJE DJETETA U INOSTRANSTVU

137. Ove Smjernice trebaju se primjenjivati na sve javne i privatne subjekte i sve osobe uključene u aranžmane kojima se djeteta šalje na zbrinjavanje u zemlju koja nije zemlja djetetovog uobičajenog boravka, bilo da se radi o medicinskom liječenju, privremenom prihvatanju, kratkotrajnom smještaju ili bilo kojem drugom razlogu.
138. Države kojih se to tiče trebaju osigurati da neko imenovano tijelo bude odgovorno za određivanje

DJECA U INOSTRANSTVU

Ove Smjernice naglašavaju da djeca izvan zemlje uobičajenog boravka trebaju uživati isti nivo staranja i zaštite kao i državljani zemlje u kojoj se to djeteta nalazi.

DA LI NACIONALNA POLITIKA..

..osigurava da su carinski i imigracijski službenici adekvatno obučeni da mogu odgovoriti na potrebe djeteta u inostranstvu sa nužnom senzitivnošću?

..predviđa sisteme za sistematsko upućivanje između relevantnih i zainteresovanih agencija i odjeljenja, kao što su imigracija, socijalni rad i policija?

..predviđa imenovanje odgovorne odrasle osobe ili agencija da zastupa i podržava djeteta tokom procesa odlučivanja o zbrinjavanju i/ili imigraciji?

..nastoji osigurati da mogućnosti alternativnog zbrinjavanja za djecu u inostranstvu budu prikladne i odnose se s poštovanjem prema djetetovom etničkom, kulturnom i vjerskom porijeklu?

..osigurava, putem diplomatskih i drugih istražnih kanala, da se provedu odgovarajuće procjene rizika prije vraćanja bilo kojeg djeteta u zemlju porijekla, ili na ponovno spajanje sa porodicom?

..predviđa dovoljne zaštitne mehanizme kojima se osigurava iscrpljivanje mogućnosti za ponovno spajanje djeteta sa roditeljima, širom porodicom ili drugim uobičajenim starateljima, prije prihvatanja drugih trajnih rješenja kao što je usvajanje?

konkretnih standarda koje treba ispuniti, naročito u vezi sa kriterijima za odabir staratelja u zemlji domaćinu i kvalitetom zbrinjavanja i kasnijih kontrolnih aktivnosti, te da bude odgovorno za nadgledanje i praćenje funkcionisanja takvih procesa.

139. Da bi se osigurala odgovarajuća međunarodna saradnja i zaštita djece u takvim situacijama, Države se podstiču da ratifikuju ili pristupe Haškoj konvenciji od 19.10.1996. godine o nadležnosti, mjerodavnom pravu, prihvatanju, provođenju i saradnji u pogledu roditeljske odgovornosti i mjera za zaštitu djece.

B. PRUŽANJE ZBRINJAVANJA ZA DIJETE KOJE JE VEĆ U INOSTRANSTVU

140. Ove Smjernice kao i sve druge relevantne međunarodne odredbe trebaju se primjenjivati na sve javne i privatne subjekte i sve osobe koje su uključene u aranžmane namijenjene djetetu kojem je potrebno zbrinjavanje tokom boravka u zemlji koja nije njegova odnosno njena zemlja uobičajenog boravka, iz bilo kojeg razloga.
141. Djeca bez pratnje i razdvojena djeca koja su već u inostranstvu trebaju u načelu uživati isti nivo zaštite i staranja kao djeca državljani zemlje u kojoj se nalaze.
142. Prilikom određivanja prikladnog zbrinjavanja, potrebno je za svaki slučaj pojedinačno uzeti u obzir raznolikost i različitost djece bez pratnje ili razdvojene djece (kao što je etničko ili imigrantsko porijeklo ili kulturna i vjerska različitost).
143. Djeca bez pratnje ili razdvojena djeca, uključujući djecu koja su u zemlju stigla neregularnim putem, ne bi u načelu trebala biti lišena slobode samo na osnovu toga što su eventualno prekršila zakon koji reguliše dolazak i boravak na teritoriji te zemlje.
144. Djeca koja su žrtve trgovine ljudima ne bi trebala biti zadržana kod policije niti bi trebala biti izložena kazni zbog svog prisilnog učešća u nezakonitim aktivnostima.
145. Čim se identifikuje neko dijete bez pratnje, Državama se toplo preporučuje da imenuju nekog staratelja ili, tamo gdje je to neophodno, neku organizaciju koja će biti odgovorna za staranje o djetetu i dobrobit djeteta, da budu uz dijete tokom čitavom procesa određivanja statusa i donošenja odluke.
146. Čim se neko dijete bez pratnje ili razdvojeno dijete zbrine, treba uložiti sve osnovano moguće napore da se pronađe djetetova porodica i ponovno uspostave porodične veze, tamo gdje je to u najboljem interesu djeteta i gdje neće ugroziti osobe uključene u taj proces.
147. Kako bi pomogla u planiranju budućnosti djeteta bez pratnje ili razdvojenog djeteta na način koji najbolje štiti prava tog djeteta, predmetna Država i organi socijalne zaštite trebaju uložiti sve osnovano moguće napore da dobiju dokumentaciju i informaciju potrebne za vršenje procjene djetetovog rizika i društvenih i porodičnih uslova u njegovoj odnosno njenoj zemlji uobičajenog boravka.
148. Djeca bez pratnje ili razdvojena djeca ne smiju biti vraćeni u svoju zemlju uobičajenog boravka:
- (a) Ako, nakon procjene rizika i sigurnosti, postoje osnovi za sumnju da su djetetova sigurnost i zaštita u opasnosti,
 - (b) Osim ako, prije samog povratka, odgovarajući staratelj, kao što je roditelj, drugi rođak, drugi odrasli staratelj, vladina agencija ili ovlaštena agencija ili ustanova u zemlji porijekla, pristaje i u stanju je da preuzme odgovornost za dijete i pruži djetetu prikladno zbrinjavanje i zaštitu,
 - (c) Ako, iz drugih razloga, to nije u najboljem interesu te djece, u skladu sa procjenom nadležnih organa.
149. Imajući na umu gore navedene ciljeve, potrebno je afirmisati, jačati i povećavati saradnju između Država, regija, lokalnih organa vlasti i udruženja civilnog društva.
150. Potrebno je predvidjeti djelotvorno uključivanje konzularne službe ili, ako to nije moguće, zakonskih zastupnika zemlje porijekla, kada je to u najboljem interesu djeteta i kada to neće ugroziti dijete ili njegovu odnosno njenu porodicu.
151. Oni koji su odgovorni za dobrobit djeteta bez pratnje ili razdvojenog djeteta trebaju olakšati redovnu komunikaciju između djeteta i njegove/njene porodice, osim ako se to protivi djetetovim željama ili ako se može pokazati da to nije u njegovom odnosno njenom najboljem interesu.

152. Smještaj u cilju usvajanja ili kafale u islamskom pravu ne treba smatrati prikladnom inicijalnom mogućnošću za dijete bez pratnje ili razdvojeno dijete. Države se podstiču da ovu mogućnost uzmu u razmatranje samo nakon što se iscrpe naponi na određivanju lokacije djetetovih roditelja, šire porodice ili uobičajenih staratelja.

DJECA U KRIZNIM SITUACIJAMA

Ove Smjernice trebaju se primjenjivati u svim kriznim situacijama i njima se naglašava primarni cilj pronalaženja i ponovnog spajanja djece sa njihovim porodicama u najvećoj mogućoj mjeri prije odlučivanja na bilo kakvo drugo trajno rješenje.

DA LI NACIONALNA POLITIKA..

..zahtijeva od domaćih i međunarodnih agencija koje pružaju humanitarnu pomoć da imaju jasne politike u vezi sa pružanjem holističke podrške porodicama i zajednicama, kao i nužnog zbrinjavanja i zaštite djece?

..garantuje državni nadzor nad registracijom razdvojene djece kojim se osigurava da prikupljeni podaci budu zaštićeni kao povjerljivi i da njihova primarna namjena bude da olakšaju ponovno spajanje?

..osigurava razvoj prikladnog asortimana mogućnosti zbrinjavanja zasnovanih na zajednici koje su u stanju zadovoljiti, u svakom pojedinačnom slučaju, različite potrebe djece za koju ponovno spajanje sa porodicom nije moguće?

..predviđa dovoljne zaštitne mehanizme kojima se osigurava iscrpljivanje svih mogućnosti za ponovno spajanje djece sa njihovim porodicama prije opredjeljivanja za druga trajna rješenja, kao što je usvajanje?

IX. ZBRINJAVANJE U KRIZNIM SITUACIJAMA

A. PRIMJENA SMJERNICA

153. Ove Smjernice trebaju se nastaviti primjenjivati u kriznim situacijama koje nastanu iz prirodnih nepogoda ili katastrofa izazvanih od strane čovjeka, uključujući međunarodne i lokalne oružane sukobe, kao i stranu okupaciju. Pojedincima i organizacijama koji žele da rade u ime djece bez roditeljskog staranja u kriznim situacijama toplo se preporučuje da rade u skladu sa ovim Smjernicama.
154. U takvim okolnostima, Država ili organi koji imaju de facto vlast u predmetnoj regiji, međunarodna zajednica i sve lokalne, državne, strane i međunarodne agencije koje pružaju ili namjeravaju pružati usluge usmjerene na djecu trebaju posvetiti posebnu pažnju:
- (a) Da osiguraju da svi subjekti i osobe uključene u zadovoljavanje potreba djece bez pratnje ili razdvojene djece imaju dovoljno iskustva i da budu dovoljno obučeni, snalažljivi i opremljeni da bi to mogli raditi na prikladan način,
 - (b) Da razviju, prema potrebi, privremeno i dugoročno zbrinjavanje zasnovano na porodici,
 - (c) Da se služe institucionalnim zbrinjavanjem samo kao privremenom mjerom dok se ne razvije zbrinjavanje zasnovano na porodici,
 - (d) Da zabrane osnivanje novih ustanova za institucionalno zbrinjavanje čija je namjena da pružaju istovremeno zbrinjavanje velikim grupama djece na trajnoj ili dugoročnoj osnovi,
 - (e) Da sprečavaju prekogranično raseljavanje djece, osim u okolnostima opisanim u stavu 159 u nastavku,
 - (f) Da propišu da je saradnja u nastojanjima da se pronađe porodica i izvrši reintegracija djeteta obavezna.

Sprečavanje razdvajanja

155. Organizacije i organi vlasti trebaju učiniti sve da spriječe razdvajanje djece od njihovih roditelja ili primarnih staratelja, osim ako to ne zahtijevaju

najbolji interesi djeteta, te trebaju osigurati da njihove radnje ne bi nenamjerno podsticale na razdvajanje porodice time što pružaju usluge ili koristiti samoj djeci umjesto porodicama.

156. Razdvajanje koje iniciraju roditelji djeteta ili drugi primarni staratelji treba spriječiti:
- (a) Osiguravanjem da sva domaćinstva imaju pristup osnovnoj hrani i medicinskim potrepštinama, kao i drugim uslugama, uključujući obrazovanje,
 - (b) Ograničavanjem razvoja mogućnosti institucionalnog zbrinjavanja i restrikcijom njihovog korištenja na one situacije gdje su takva rješenja apsolutno nužna.

B. ARANŽMANI ZBRINJAVANJA

157. Zajednice treba podržavati kako bi igrale aktivnu ulogu u praćenju i reagovanju na probleme u zbrinjavanju i zaštititi sa kojima se djeca susreću u svome lokalnom kontekstu.
158. Potrebno je podsticati zbrinjavanje unutar djetetove vlastite zajednice, uključujući hraniteljsko usvajanje, jer to osigurava kontinuitet u socijalizaciji i razvoju.
159. Pošto djeca bez pratnje ili razdvojena djeca mogu biti izložena povećanoj opasnosti zlostavljanja i izrabljivanja, potrebno je predvidjeti praćenje i pružanje konkretne podrške starateljima kako bi se osigurala zaštita te djece.
160. Djecu u kriznim situacijama ne bi trebalo preseljavati u drugu zemlju osim zemlje njihovog uobičajenog boravka radi alternativnog zbrinjavanja osim ako je to na privremenoj osnovi i iz prinudnih zdravstvenih, medicinskih ili sigurnosnih razloga. U tom slučaju, to treba biti što je moguće bliže njihovom domu, djecu treba pratiti roditelj ili staratelj kojeg dijete poznaje, i potrebno je usvojiti jasan plan za povratak.
161. Ukoliko se reintegracija sa porodicom pokaže nemogućom u nekom prikladnom roku ili se smatra suprotnom najboljim interesima djeteta, potrebno je predvidjeti stabilna i definitivna rješenja, kao što je kafala u islamskom pravu ili usvajanje; ukoliko ni to nije moguće, potrebno je razmotriti druge dugoročne mogućnosti, kao što je hraniteljsko zbrinjavanje ili odgovarajuće institucionalno zbrinjavanje, uključujući grupne domove i druge aranžmane za život pod nadzorom.

C. PRONALAZAK I REINTEGRACIJA PORODICE

162. Identifikacija, registracija i dokumentiranje djece bez pratnje ili razdvojene djece su prioriteta u bilo kojoj kriznoj situaciji i trebaju se provesti što je brže moguće.
163. Aktivnosti registracije trebaju provesti, ili se trebaju provesti pod njihovim direktnim nadzorom, državni organi i izričito ovlašteni subjekti kojima je povjerena odgovornost i koji imaju potrebno iskustvo za taj zadatak.
164. Povjerljiva priroda prikupljenih podataka treba se poštovati i treba uspostaviti sisteme za sigurno prosljeđivanje i pohranu informacija. Informacije se trebaju razmjenjivati samo između ovlaštenih agencija radi pronalaženja porodice, reintegracije sa porodicom i zbrinjavanja.
165. Svi koji su uključeni u pronalaženje članova porodice ili primarnih zakonskih ili običajnih staratelja trebaju raditi u okviru jednog koordinisanog sistema, služeći se standardizovanim obrascima i međusobno kompatibilnim postupcima kad god je to moguće. Oni trebaju osigurati da dijete i druge zainteresovane osobe ne budu ugrožene njihovim radnjama.
166. Validnost odnosa i potvrda spremnosti djeteta i članova porodice koji se trebaju ponovno spojiti mora se verifikovati za svako dijete. Ne smije se preduzeti nijedna radnja koja može otežati konačnu reintegraciju porodice, kao na primjer usvajanje, promjena imena ili premještanje na mjesta udaljena od vjerovatne lokacije porodice, sve dok se ne iscrpe svi naponi na pronalaženju porodice.
167. Potrebno je izraditi i na siguran način voditi odgovarajuću evidenciju svakog zbrinjavanja djeteta kako bi se u budućnosti moglo olakšati ponovno spajanje sa porodicom.

KORISNI LINKOVI

Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima djeteta (UNCRC):

- Kompletan tekst konvencije: <http://www2.ohchr.org/english/law/crc.htm>
- Verzija prilagođena djeci: http://www.unicef.org/voy/media/rights_leaflet.pdf
- Pronađite tekst UNCRC na svom jeziku na http://www.unicef.org/voy/explore/rights/explore_2781.html

Afrička povelja o pravima i dobrobiti djeteta

http://www.africa-union.org/Official_documents/treaties_%20Conventions_%20Protocols/A.%20C.%20ON%20THE%20RIGHT%20AND%20WELF%20OF%20CHILD.pdf

Preporuka Vijeća Evrope Rec(2005)5 o pravima djece koja žive u ustanovama za institucionalno zbrinjavanje

<http://www.coe.int/familypolicy> (odaberite 'children in residential institutions'; dostupno na engleskom, ruskom, grčkom, poljskom, estonskom i srpskom jeziku)

Standardi Quality4Children (Q4C) - <http://www.quality4children.info>

Vijeće Evrope i SOS Children's Villages International:

“Djeca i omladina koja žive u ustanovama i drugim vidovima zbrinjavanja - Otkrijte koja su Vaša prava”- http://www.coe.int/t/transversalprojects/children/News/enfants%20institution/text%20flyer_en.asp

SOS Children's Villages International - <http://www.sos-childrensvillages.org>

Međunarodni socijalni servis - <http://www.iss-ssi.org/>

NVO grupa za Konvenciju o pravima djeteta - <http://www.childrightsnet.org/>

Mreža za informisanje o dječjim pravima (Child's Rights Information Network - CRIN) - <http://www.crin.org>

Mreža za bolje zbrinjavanje - <http://crin.org/bcn/>

Fond Ujedinjenih nacija za djecu (UNICEF) - <http://www.unicef.org>

Mreža za bolje zbrinjavanje i UNICEF: Priručnik za mjerenje pokazatelja za djecu smještenu u formalni oblik zbrinjavanja

<http://www.crin.org/docs/formal%20Care%20Guide%20FINAL.pdf>

PODACI O PUBLIKACIJI

IZDAVAČ: SOS Children's Villages International
Razvoj programa
Hermann-Gmeiner-Strasse 51
6020 Innsbruck, Austrija
Tel. +43/1/310 23 98
Faks: +43/1/3 10 23 98 20
www.sos-childrensvillages.org

PREVOD SA ENGLESKOG JEZIKA:
UNICEF kancelarija u Bosni i Hercegovini

ŠTAMPA: SOS Dječija sela Bosna i Hercegoviona

Zahvaljujemo Ambasadi Kraljevine Nizozemske u Bosni i Hercegovini što je omogućila štampu i distribuciju ovog dokumenta.

ZA SADRŽAJ ODGOVORAN: Christian Posch
GRAFIČKI DIZAJN, SLOG:
SOS Children's Villages International

Dozvolu Generalne skupštine za reprodukciju (A/HRC/11/L.13) bez nakade daju Ujedinjene nacije. Dozvola se odnosi na neekskluzivna prava štampanja teksta na engleskom jeziku uz odgovarajuće navođenje izvora. Korištenje u komercijalne svrhe nije dopušteno. Datum izdavanja: novembar 2009.

A loving home for every child

